

LANDBRUKSDIREKTORATET

Årsrapport

2015

Innhold

DEL 1	/ 7
LEDERS BERETNING	7

DEL 2	/ 10
INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL	10
Samfunnsoppdraget	10
Mål for strategiperioden	10
Strategier	11
Verdier	11
Samarbeid	11
Organisasjonen	11
Ledelsen	12
Organisasjonskart 31. desember 2015	13
Landbruksdirektoratets forvaltningsområder, myndighet og ansvar er organisert i fire resultatområder	14
Hovedtall	15
Årskavalkade	16

DEL 3	/ 21
ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER	21
Forvaltningsmessige prioriteringer og utfordringer	22
<i>Digitalisering</i>	22
<i>Samarbeid med fylkesmannen</i>	23
<i>Samarbeidet med tollmyndighetene</i>	24
<i>Samarbeid med miljøforvaltningen</i>	24
<i>Mattilsynet</i>	24
UTREDNINGER OG FORSKRIFTSENDRINGER	25
Utredninger der Landbruksdirektoratet har bidratt i sekretariat eller med faglige innspill	25
Utredninger til Jordbruksoppjøret 2015 og 2016	26
Rapporter og utredninger på reindriftsområdet og til reindriftsoppjøret 2015 og 2016	26
Øvrige utredninger og rapporter	26
Forskriftsendringer	27
Saksbehandlingstid	28
HANDELEN MED LANDBRUKSVARER	29
Tolladministrering	29
Tollvedtak	30
Import og eksport av bearbejdede landbruksvarer	30
<i>RÅK-industrien</i>	30
<i>Andre importordninger</i>	30

Innhold

MARKEDSUTVIKLING OG PRODUKSJON	31
<i>Korn</i>	31
<i>Storfe</i>	31
<i>Lam</i>	31
<i>Svin</i>	31
<i>Rein</i>	31
<i>Slaktekylling</i>	31
<i>Egg</i>	32
<i>Melk</i>	32
<i>Prisutjevningsordningen for melk (PU)</i>	32
ØKOLOGISK PRODUKSJON OG FORBRUK	32
Status økologisk produksjon og forbruk	32
Økologiske utviklingsmidler	33
<i>Foregangsfylker bidrar med utvikling innenfor seks ulike temaområder</i>	33
MILJØVIRKEMIDLER I JORDBRUKET	33
Regionale miljøprogram	33
<i>Klima og miljøprogrammet</i>	34
Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)	34
<i>Utsiktsrydding</i>	34
Utvalgte kulturlandskap i jordbruket	34
<i>Jordbruk i verdensarvområder</i>	34
<i>Tilskudd til genressurstiltak</i>	34
ERSTATNINGSORDNINGENE I LANDBRUKET	35
<i>Utbrudd av antibiotikaresistente bakterier (MRSA) i svin</i>	35
Kontroll av erstatningsordningene	35
NY NATURSKADEERSTATNINGSLOV	35
OPPFØLGNING AV REINDRIFTSLOVEN – ARBEIDET MED REINTALLSTILPASSING	36
Reintallet i Norge	37
BÆREKRAFTIG SKOGBRUK	38
Tømmeravvirkning	38
Skogsveier	38
Tømmerkaier	38
Klimatiltak	38
Skogkultur	38
Skogfond	39
Foryngelsesplikten	39
Skogbruksplanlegging og miljøregistreringer	39

Innhold

JORDVERN OG AREALBRUKSUTVIKLING	40
<i>Forskrifter om nedsatt konsesjonsgrense</i>	40
Leiejord og driveplikt	40
Jordvern og samferdsel	40
Nettverkssamlinger for Fylkesmannen	40
Høringer	41
SEKRETARIATSFUNKSJONENE	42
Forskningsstyrene	42
Statens naturskadefond	42
Omsetningsrådet	42
Reindriftsstyret	43
Andre sekretariatsoppgaver	43
Klagenemnda for merkesaker	43
Reindriftens utviklingsfond	43
Markedsutvalget for reinkjøtt	43
Utviklingsfondet for skogbruket	43
KOMPETANSE- OG ORGANISASJONSUTVIKLING	44
KOMMUNIKASJON	44

DEL 4 / **47**

STYRING OG KONTROLL	47
Ekstern kontroll	48
Sikkerhet og beredskap	48
<i>Informasjonssikkerhet</i>	48
<i>Tilgjengelighet</i>	48
<i>Konfidensialitet og integritet</i>	48
<i>Beredskap</i>	49
<i>Tidstyver</i>	49
Inkluderende arbeidsliv	49
<i>Delmål 1–sykefravær</i>	49
Sykefraværet i Landbruksdirektoratet i 2015	49
<i>Delmål 2–mangfold og likestilling</i>	50
<i>Delmål 3–gjennomsnittligavgangsalder</i>	50
Et flerkulturelt kollegium	50
Likestilling og likelønn	50

DEL 5 / **53**

VURDERING AV FREMTIDSUTSIKTER	53
Landbruk, klima og naturskader	53
Produksjon på norske ressurser	53
Mer helhetlig landbruksforvaltning	54

Innhold

DEL 6	/ 57
ÅRSREGNSKAP	57
LEDELSESKOMMENTAR ÅRSREGNSKAP 2015	58
Bekreftelse	58
Vurdering av vesentlige forhold	58
<i>Landbruksdirektoratet – endringer i forhold til tildeling</i>	58
<i>Landbruksdirektoratet – endringer mot foregående år</i>	59
<i>Landbrukets utviklingsfond</i>	60
<i>Reindriften utviklingsfond</i>	60
Tilleggsopplysninger	61
PRINSIPPNOTE TIL ÅRSREGNSKAPET	62
Bevilgningsrapporteringen	62
Artskontorapporteringen	63
REGNSKAP FOR LANDBRUKSDIREKTORATET	64
PRINSIPPNOTE FOR FONDENE	73
REGNSKAP FOR LANDBRUKETS UTVIKLINGSFOND	74
REGNSKAP FOR REINDRIFTENS UTVIKLINGSFOND	77

DEL 1
LEDERS
BERETNING

Leders beretning

Landbruksdirektoratet har i det vesentlige nådd alle mål og resultatkrav som Landbruks- og matdepartementet (LMD) ga oss i tildelingsbrevet for 2015. Vi har jevnt over levert solid kvalitet både på våre økonomiske og juridiske tjenester, og rådgivnings- og støtteaktiviteten har vært høy og jevnt over av tilfredsstillende kvalitet. Mitt inntrykk er at brukere og oppdragsgiver er godt fornøyde med det vi leverte i 2015.

Dette har vi gjort innenfor en samlet tildeling på 234,5 mill. kroner. Regnskapet for 2015 viser et mindreforbruk på 9,2 mill. kroner. Nær 5 mill. kroner av mindreforbruket skyldes refusjon på grunn av momsreformen. For nærmere detaljer vises det til del VI. Årsregnskap.

Målet med å etablere Landbruksdirektoratet 1. juli 2014 var å oppnå en mer effektiv og robust landbruksforvaltning, og å styrke reindriftsforvaltningen i Alta. Vi har seksjonert avdelingen, styrket ledelsen i Alta, samordnet administrative ressurser og gjennomført hospitering. Vi har gjennomført flere prosjekter innen forvaltnings- og systemutvikling for å øke kapasiteten og bedre kvaliteten på saksbehandlingen.

I løpet av 2015 har dette gitt resultater både i form av bedret saksbehandlingstid og økt kvalitet på tjenestene. Jeg ser for meg at vi nå er nær ved å være over «kneika», og at vi framover vil høste de faglige gevinstene av å ha blitt ett direktorat. Vi må fortsette arbeidet med å få til en mest mulig optimal arbeidsfordelingen internt i direktoratet og styrke samarbeidet med regional forvaltning.

Det er Landbruksdirektoratets vurdering at opplegget for styring og kontroll i hovedsak fungerer godt og kan dokumenteres i tråd med økonomiregelverket. Arbeidet med internkontroll er videreført i 2015 og felles hjelpeverktøy og arbeidsmetodikk er innført. 50 prosent av virkemidlene er risikovurdert og det er utarbeidet forslag til risikoreduserende tiltak.

I 2015 har vi primært kontrollert fylkesmennenes forvaltning. Der det er funnet vesentlige feil har fylkesmennene endret sin praksis, og internt i Landbruksdirektoratet er det iverksatt tiltak som skal redusere fremtidige feil.

Opplegget for styring og kontroll fungerer i hovedsak godt og kan dokumenteres i tråd med økonomiregelverket

JØRN ROLFSEN
administrerende direktør
Landbruksdirektoratet

Landbruksdirektoratets oppgaveutførelse er sterkt IKT-understøttet i alle ledd, og IKT er et helt nødvendig verktøy for å kunne levere de tjenestene som forventes av oss. Driften var stabil og oppetid på interne og eksterne tjenester har vært nærmere 100 prosent i 2015. Vårt krav til tilgjengelighet i avtale med leverandør er 99 prosent av driftstiden, som er døgnåpent i alle årets dager.

Vi arbeider kontinuerlig med forbedringer på dette området, og arbeider målrettet med å kunne benytte mest mulig av IKT-midlene til videreutvikling og forbedringer i stedet for til drift av det bestående. 2015 har vært et aktivt år på IKT-området og har vært preget av to, for oss, store prosjekter. Fram til 2017 bygger vi ny IKT-løsning for å iverksette ny naturskadelov. Samtidig skal vi utvikle ny løsning for forvaltning av produksjonstilskuddene. Dette er krevende og komplisert, men vi føler oss trygge på at disse endringene både vil bidra til å gi brukerne bedre tjenester og en mer stabil og mindre arbeidsintensiv forvaltning.

Utviklingen i reindriften har krevd særskilt oppmerksomhet også i 2015. Reintallsreduksjonen har vært en lang, omstridt og til tider meget krevende prosess. Den har krevd fasthet og har vært nødvendig for å bringe reintallet i balanse med beiteressursene. De vedtatte reintallsreduksjonene for de ulike reinbeitedistriktene er nå langt på vei gjennomført.

Den nye innsynsløsningen Reinbase.no, som Norsk institutt for naturforskning (NINA) lanserte i 2015, samler data om produksjon og tap i reindriften. Stor sett alt tallmateriale som ligger i basen er hentet fra Landbruksdirektoratet. Dette er et eksempel på godt og nyttig samarbeid mellom miljø- og landbruksmyndighetene.

Det har vært enkelte endringer i ledelsen i 2015, men totalt sett har vi hatt rimelig stabilitet og lav turnover blant sentrale medarbeidere. Samlet sykefravær var 5,5 prosent, litt over IA-avtalens måltall på 4,7 prosent. Sykefraværet skyldes primært langtidsfravær, ikke arbeidsrelatert sykdom.

Vi har laget virksomhetsstrategi og utarbeidet verdier for virksomheten. Gjennom dette arbeidet ønsker jeg å gi både ledere og ansatte en tydeligere retning. Vi er avhengige av dyktige, engasjerte og motiverte medarbeidere. Vi legger derfor stor vekt på å tilby interessante og ansvarsfulle arbeidsoppgaver. Jeg mener Landbruksdirektoratet står godt rustet til å utvikle seg videre og bidra til bedre og mer effektiv oppgaveløsning i årene som kommer.

Oslo, 15. mars 2016

administrerende direktør
Landbruksdirektoratet

**Jeg mener
direktoratet står
godt rustet til
å utvikle seg
videre**

DEL 2 **INTRODUKSJON TIL VIRKSOM- HETEN OG HOVEDTALL**

Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Landbruksdirektoratet er en bruttobudsjettet virksomhet underlagt Landbruks- og matdepartementet. Det ble opprettet 1. juli 2014 etter en sammenslåing av Statens landbruksforvaltning (SLF) og Statens reindriftsforvaltning (SRF).

Vi har ansvar for å iverksette store deler av landbruks- og matpolitikken fastsatt av Stortinget og regjeringen. Sentrale forvaltningsområder er:

- jordbruk
- skogbruk
- reindrift
- landbruksbasert handel og industri
- erstatning etter naturskade

SAMFUNNSOPPDRAGET

Strategisk plan 2015–2020 har definert vårt samfunnsoppdrag i tre hovedpunkter slik det fremkommer i Landbruks- og matdepartementets budsjettproposisjon til Stortinget:

- Landbruksdirektoratet iverksetter landbrukspolitikken og handelspolitikken på landbruksområdet.
- Landbruksdirektoratet arbeider for økt matproduksjon, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk.
- Landbruksdirektoratets oppgave er å forvalte økonomiske og juridiske virkemidler, samt å være støtte- og utredningsorgan for Landbruks- og matdepartementet.

MÅL FOR STRATEGIPERIODEN

For å kunne oppfylle dette samfunnsoppdraget best mulig, har vi definert følgende overordnede mål for strategiperioden.

Landbruksdirektoratet skal:

- bidra til å nå de landbrukspolitiske målene
- utvikle direktoratsrollen
- videreutvikle og forenkle virkemidlene
- forbedre og effektivisere forvaltningen

Strategisk plan 2015–2020 har definert vårt samfunnsoppdrag i tre hovedpunkter

STRATEGIER

Det er vedtatt fem strategier som beskriver hvordan vi skal arbeide for å nå våre mål. De to første er hovedstrategier som representerer våre to roller som utøvende og rådgivende. De tre andre utfyller hovedstrategiene. Vi skal:

1. produsere målrettede, brukervennlige og effektive tjenester
2. gi råd med god faglig kvalitet
3. samhandle med fylkesmannen for å bidra til en god lov- og tilskuddsforvaltning
4. være en lærende organisasjon med felles kultur
5. være et tydelig og synlig direktorat i god kontakt med brukerne

VERDIER

Til grunn for alt vi gjør i Landbruksdirektoratet har vi valgt tre verdier. Disse skal være gjenkjennelige og prege vår kultur.

- Pålitelig
- Åpen
- Engasjert

SAMARBEID

Ansvaret for forvaltningen av en betydelig del av virkemidlene innen landbruks- og matpolitikken er desentralisert til kommunene og til fylkesmannsembetene. Fylkesmannen er hovedaktør for iverksetting av nasjonal landbruks- og matpolitikk på regionalt nivå. Slik Strategisk plan 2015-2020 understreker, er det derfor vesentlig å ha god kontakt og tett oppfølging overfor fylkesmannen for å sikre en god forvaltning.

For å utføre samfunnsoppdraget best mulig har Landbruksdirektoratet et tett og godt samarbeid med andre statlige virksomheter, som for eksempel Toll- og avgiftsdirektoratet, Mattilsynet, Miljødirektoratet, Riksantikvaren, Norsk institutt for bioøkonomi, Statistisk sentralbyrå og Innovasjon Norge. I noen tilfeller skjer samarbeidet innenfor rammen av en egen samarbeidsavtale, i andre tilfeller uten.

Kontakten med næringsorganisasjonene innen jordbruk, skogbruk, reindrift og landbruksbasert matindustri er også tett og god.

ORGANISASJONEN

Kontorsteder er Oslo og Alta.

228 ansatte

214 årsverk

Verdier

- PÅLITELIG
- ÅPEN
- ENGASJERT

228

ANSATTE

Ledelsen 31. desember 2015

JØRN ROLFSEN
administrerende direktør

NILS-EINAR ELIASSEN
direktør (fung.)
Avdeling landbruksproduksjon

MARIT JERVEN
direktør
Avdeling handel og industri

REIDAR OLSEN
direktør (fung.)
Avdeling reindrift

ÅSHILD EGERDAL
direktør
Avdeling administrasjon

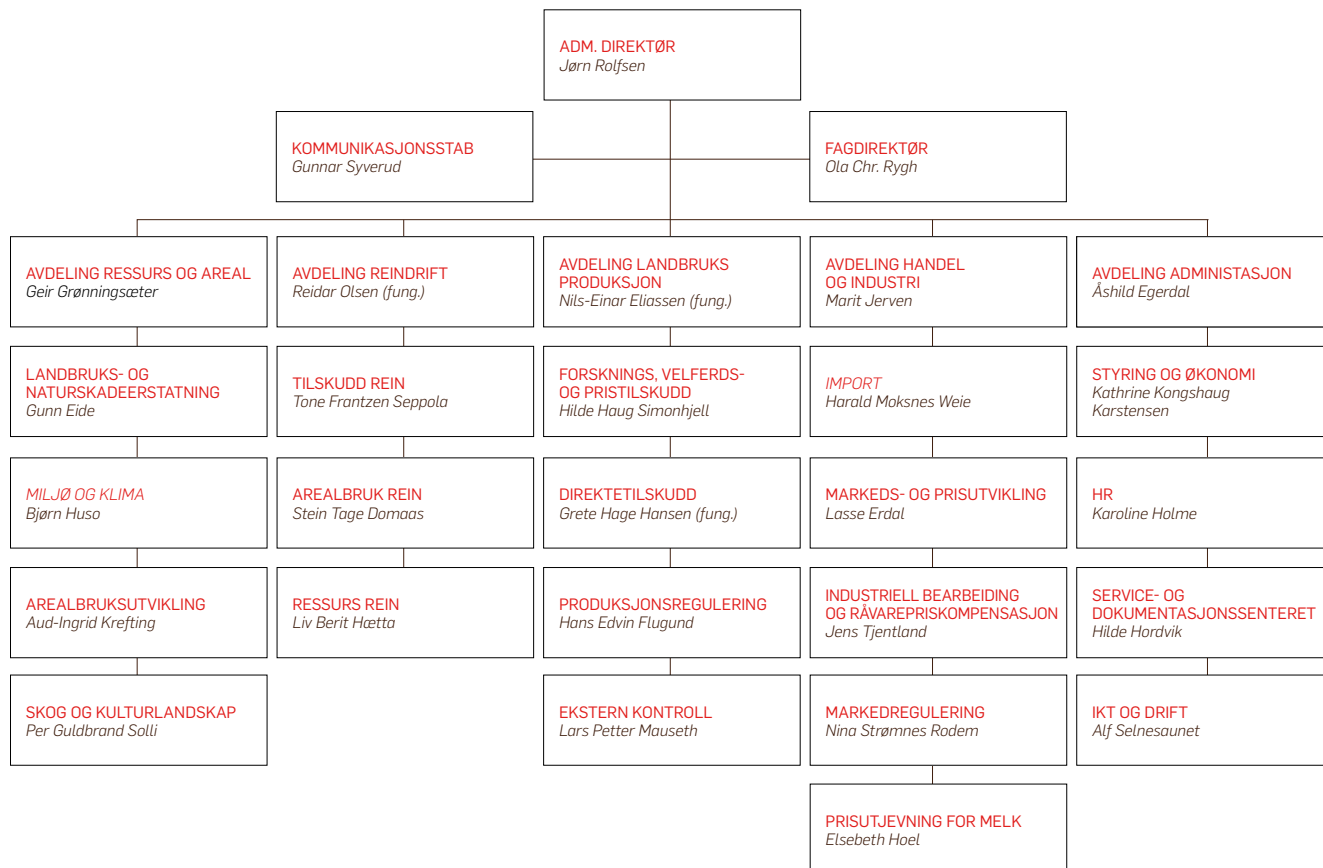
GEIR GRØNNINGSÆTER
direktør
Avdeling ressurs og areal

GUNNAR SYVERUD
kommunikasjonsdirektør

Organisasjonskart 31. desember 2015

LANDBRUKSDIREKTORATETS FORVALTNINGSOMRÅDER, MYNDIGHET OG ANSVAR ER ORGANISERT I FIRE RESULTATOMRÅDER

Ressurs og areal

Resultatområdet for ressurs- og arealforvaltning skal bidra til å sikre ressursgrunnet for bærekraftig landbruk over hele landet. Arbeidsområdene omfatter utvikling og forvaltning av virkemidler og tiltak innen arealbruk, eiendom, miljø, klima, skogbruk, kulturlandskap og økologisk landbruk. Det samme gjelder forvaltning av erstatningsordningene i landbruket, sekretariatsoppgavene for naturskadeordningen, samt ansvaret for å koordinere samarbeidet med fylkesmannsembetene.

Reindrift

På dette resultatområdet ligger ansvaret for de reindriftpolitiske virkemidlene, både ressursmessige og økonomiske forhold. Forvaltning av reindriftsloven og virkemidler over reindriftsavtalen er sentrale oppgaver. Vi er sekretariat og utøvende organ for reindriftsstyret samt sekretariat for Reindriften Utviklingsfond og Klagenemnda for reinmerkesaker. Vi har en viktig rolle som veileder overfor næringen og formidler av reindriftpolitikken til fylkesmannen.

Landbruksproduksjon

Her ligger utvikling og forvaltning av inntekts- og velferdsordninger, de produksjonsregulerende virkemidlene melkekvoter og husdyrkonseksjon og en rekke mindre tilskuddsordninger, alle rettet mot primærprodusentene. Sekretariatsoppgavene for Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter, Forskningsmidler over jordbruksavtalen og Klagenemnda for kvoteordningen for melk ligger også under dette resultatområdet. Det samme gjelder Landbruksdirektoratets eksterne kontroll.

Handel og industri

Sikker forsyning av landbruksbaserte matvarer og fôrvarer er vesentlig for et stabilt matmarked, avsetning for norske jordbruksvarer til stabile priser og en godt fungerende matindustri. Resultatområdet markedsstiltak, handel og industri legger til rette for dette gjennom å forvalte importvernet på landbruksvarer og ordninger rettet mot næringsmiddelindustrien, være sekretariat for Omsetningsrådet og Markedsutvalget for reinkjøtt, drive markeds- overvåking og hente inn priser på norske og utenlandske landbruksvarer.

Administrasjon

For en mest mulig effektiv landbruksforvaltning kreves gode systemer for økonomi og regnskap, drift og utvikling av IKT-systemer, andre fellestjenester som sentralbord og arkiv og en moderne personal- og organisasjonsutvikling. Høye krav til sikkerhet og gode muligheter for selvbetjeningsløsninger for brukerne er viktig.

Kommunikasjon

Mens noen av våre brukere forholder seg til oss flere ganger i året som en rutine, er andre berørt av våre ordninger kanskje en gang i livet. Uansett er god kommunikasjon en forutsetning for at alle skal oppleve god service. Landbruksdirektoratet formidler også kunnskap om ordningene vi forvalter og om næringene vi betjener.

Hovedtall

	2015	2014 *)
Antall årsverk	214	218
Samlet tildeling post 01-99 (kr.)	15 274 656 939	15 361 180 013
Utnyttelsesgrad post 01-29 (%)	90	89
Driftsutgifter (kr.)	241 642 428	230 857 357
Lønnsandel av driftsutgifter (%)	57	59
Lønnsutgifter per årsverk (kr.)	649 092	628.029

* Tallene for 2014 er lik summen fra regnskapene til hhv. Statens landbruksforvaltning og Statens reindriftsforvaltning

214
ÅRSVERK

Årskavalkade 2015

Ny forskrift for avløsertilskudd

Fra årsskiftet trådte «forskrift om tilskot til avløsning ved sjukdom og fødsel mv.» i kraft. Kravet om ansettelsesforhold for avløseren er fjernet. Ved fødsel eller overtakelse av omsorg for fosterbarn, er det åpnet for å gi 14 sammenhengende dager permisjon. Regelverket for ferie og fritid er tatt inn i ny forskrift om produksjonstilskudd.

Svak start for klekking av kyllinger i 2015

Klekketallene for januar viste nedgang for alle raser sammenlignet med januar året før. Dette ble starten på en sammenhengende nedgang i antall klekte kyllinger, etter mange års sammenhengende kraftig vekst. Nedgangen var størst for slaktekylling, på hele 13 prosent.

Holmenkollen Skifestival går for gull

Skifestivalen i Holmenkollen satset på økologisk mat. For første gang ble et idrettsarrangement på denne størrelsen tildelt Debios gullmerke for økologisk matservering. Da må minimum 90 prosent av maten som serveres være økologisk. Landbruksdirektoratet tildelte inntil 400 000 kroner i tilskudd til Debio for 2015 til prosjektet «Videreutvikle ordningen med bronse-, sølv og gullmerking».

FOTO: ØIKOAS

Årskavalkade 2015

Mer kumelk til lokal foredling

1,84 mill. liter kumelk ble benyttet til lokal foredling av melk i 2014. Det er 25 prosent mer enn i 2013. Så selv om vi snakker om en promille av den totale norske melkeproduksjonen, har Norge fått 108 lokale osteprodusenter siden det ble lov å produsere ost av melk utenom ordinær kvote. Flest finner vi i Hordaland og Hedmark.

Tømmerforordningen i kraft 1. mai

EUs tømmerforordning skal forhindre handel med tømmer og treprodukter som stammer fra ulovlig hogst. Regelverket retter seg mot aktørene i Norge som driver med omsetning av tømmer, både import og eksport. Fra 1. mai gjaldt det også i Norge. Landbruksdirektoratet er ansvarlig myndighet for norskprodusert tømmer og treprodukter.

Kompensasjon for produksjonstap ved MRSA

Ny forskrift om kompensasjon for produksjonstap ved påvisning av MRSA i svinebesetninger trådte i kraft 29. juni. Forskriften skal bidra til bekjempelsen av antibiotikaresistente bakterier. Den omhandler kompensasjon for tap ut over det som dekkes etter gjeldende forskrift om erstatning etter offentlige pålegg.

Årskavalkade 2015

FOTO: MATIPRAT

Sommervarmen gir endelig norske jordbær

Denne etterlengtede meldingen kom først i begynnelsen av juli, to–tre uker senere enn vanlig. Først nå ble det fart på modningen, og dermed søte bær til folket. En dårlig vår og forsommer gjorde det også anstrengende for andre vekster. I slutten av juni var hele 20 prosent av kornarealet i Nord-Trøndelag usådd, fordi mye regn gjorde det umulig å komme ut på jordene.

Reintall i balanse

Etter at Fylkesmannen i Finnmark har gjennomgått de innmeldte reintallene per 31. mars 2015, ser det ut som de fleste siidaandeler har redusert reintallet i tråd med pålegg om reduksjon gitt av Reindrifststyret. Kontrolltellingene i november–desember bekreftet dette.

Ekstremværet «Petra» ikke så ille som «Synne»-flommen

I september rammet uværet Petra og gjorde skade på bygninger, veier og areal, blant annet i Telemark. De største skadene var på ting som ikke blir dekket av den statlige erstatningsordningen. Flere store ekstremvær til tross, 2015 ble et «normalår» for offentlig naturskadeerstatning.

Årskavalkade 2015

Sanksjoner blir fulgt opp

Helt siden vedtakene om forholdsmessig reintallsreduksjon ble gjort i februar 2013, har myndighetene gjort det klart at vedtak skal følges og etter hvilket regelverk. Reindrifststyret har vært tydelig på at de som ikke følger vedtak om reduksjon, vil bli fulgt opp med varsel om sanksjoner med hjemmel i Reindrifstloven.

Statistikk over leveranser fra hver gård

Nå kan du finne ut hvor mye kjøtt, melk, korn og ull som er levert fra jordbruksforetak til foredlingsforetak. Landbruksdirektoratet lanserte en egen statistikkside som også gjør det mulig å finne ut hvor mye som ble produsert i hver kommune, hvert fylke og hele landet. Statistikken blir oppdatert hvert år. Grunnlaget for statistikken er matindustriens pliktige innlevering av en slik oversikt.

71 millioner kompetansekroner

Elleve søkere er innvilget til sammen 71 mill. kroner i støtte til såkalte kompetanseprosjekter med næringsmedvirkning. Styrene for forskningsmidlene for jordbruk og matindustri behandlet 18 søknader. Landbruksdirektoratet er sekretariat for styrene.

DEL 3
ÅRETS
AKTIVITETER
OG
RESULTATER

Årets aktiviteter og resultater

Felleskonferanse for fylkesmennenes miljøvern-, landbruks- og reindriftsdirektører 7.–8. oktober 2015.
Foto: Miljødirektoratet

Sammenslåingen 1. juli 2014 har i betydelig grad preget virksomheten til Landbruksdirektoratet også i 2015. Vi har lagt vekt på å videreutvikle direktoratet og tjenestene direktoratet tilbyr, og sette organisasjonen bedre i stand til å løse sine oppgaver. Oppdraget med å styrke Avdeling reindrift har stått sentralt. Vi er på rett vei. Hovedoppgaven er å levere gode tjenester til brukerne hver dag gjennom gode fagsystemer, presise og korrekte vedtak, utvikle et klart regelverk og samarbeide godt med fylkesmannsembetene som er så viktige for å iverksette mye av regelverket. Dette har vi fått til på en god måte. I tillegg har vi bidratt betydelig med faglige utredninger og råd til vår eier, Landbruks- og matdepartementet.

- Arbeidet med å utvikle et nytt fagsystem for produksjonstilskudd, som skal tas i bruk sommeren 2017, er noe forsinket på grunn av parallell innføring av ny forvaltningsmodell for tilskuddene.
- Utviklingen av nytt regelverk og nytt fagsystem for naturskade, som skal være klart 1. januar 2017, er i rute.
- Landbruksdirektoratet har vedtatt sin strategiske plan for de første seks årene.
- Fra 2016 har vi ansvaret for tilskudd til genressurstiltak, og vi har gjort en solid innsats for å forberede oss på den nye oppgaven.

“
Hovedoppgaven er å levere gode tjenester til brukerne hver dag

- For første gang på mange år var det liten differanse mellom høyest tillatte reintall og faktisk oppgitte reintall i Finnmark.
- De til dels svært mange og lange restansene innen noen saksfelter i reindriftsadministrasjonen er betydelig redusert.
- Flere av Landbruksdirektoratets medarbeidere har vært sentrale bidragsyttere i sekretariatene til de mange utvalgene og arbeidsgruppene som utreder fremtidens landbrukspolitikk.

FORVALTNINGSMESSIGE PRIORITERINGER OG UTFORDRINGER

Innen forvaltningen av jordbruksavtalen og arbeidet med tilskuddsordningene har vi flyttet forvaltningen av lammeslakttilskuddet fra fagsystemet for produksjonstilskudd til fagsystemet for pristilskudd, med virkning fra 1. januar 2016. Vi har tatt i bruk nytt statistikkverktøy som viser leveranser av egg, melk, korn, slakt og ull: Hvor mye mat produserer bøndene i din kommune?

Mange ubehandlede saker og lang saksbehandlingstid på enkelte områder var et problem ved avdeling reindrift. Direktoratet etablerte derfor et eget dognadsprosjekt høsten 2015. Over 100 saker ble behandlet, og det er nå svært få saker som er eldre enn fra 2015. Prosjektet arbeider også med å konkretisere tiltak for å forbedre og effektivisere saksbehandlingen i reindriftsforvaltningen. Prosjektet skal avlevere sine vurderinger i februar 2016.

Digitalisering

I 2015 har Landbruksdirektoratet vært preget av omfattende IKT-utviklingsarbeid.

Ny naturskadelov blir gjeldende fra 2017, med nytt regelverk og endret forvaltningsmodell. I 2015 er arbeidet med ny IKT-løsning igangsatt. Arbeidet vil bli sluttført i 2016, og løsningen settes i drift fra 1. januar 2017.

Dagens IKT-løsninger for produksjonstilskudd vil i 2017 bli erstattet av et nytt IKT-system. Arbeidet med ny løsning startet i 2015, og utviklingen vil også pågå gjennom 2016. Det gjennomføres parallelt en omlegging av forvaltningsmodellen for produksjonstilskuddene, noe som blir muliggjort ved innføring av nytt IKT-system. Parallell innføring av ny forvaltningsmodell har ført til at prosjektet er noe forsinket.

I 2015 har vi også gjennomført et stort arbeid med samordning av IKT-løsninger for de to sammenslåtte etatene, SLF og SRF. Vi flytter samtidig all drift ut av egne lokaler og samordner denne hos en profesjonell driftspartner, noe som har vært viktig for oss av sikkerhetsmessige årsaker. I tillegg til disse større prosjektene har vi i 2015 kontinuerlig gjennomført større og mindre utviklingsarbeid innenfor IKT-området.

Landbruksdirektoratet etablerte i 2014 en løsning for tilgjengeliggjøring av offentlige data hos DIFI, <http://data.norge.no/organisasjoner/landbruksdirektoratet>. Vi har gjennom 2015 fortsatt publiseringen, slik at vi nå har publisert til sammen 20 datasett.

I 2015 har direktoratet utviklet og tatt i bruk en ny løsning for innrapportering av virkesomsetning i skogbruket. Løsningen omfatter alt fra organisert virkesomsetning til småsalg ute hos den enkelte skogeier, og åpner opp for elektronisk registrering av alle typer omsetning.

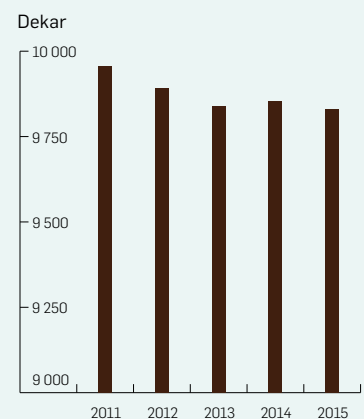
Som en følge av at kompetansesenter for skogbruksplanlegging er flyttet til

Fakta fra verdikjedene

Landbruksdirektoratet sitter med mye tallgrunnlag som viser utviklingen innenfor de verdikjedene vi har et forvaltningsansvar overfor. Disse tallene gir en langt bredere historie om utviklingen innen verdikjedene jordbruk, skogbruk og reindrift og erstatning etter naturskade enn bare å beskrive hva vi har utrettet som direktorat. Grafikken i den fargede spalten gir et godt innblikk i historien om denne utviklingen.

1 JORDBRUKSAREAL I DRIFT

oss i 2015, har vi samlet all registrering av statistikk og økonomi for skogbruksplanleggingen i forvaltningssystemet vårt (ØKS). Dette vil sikre konsistent og enhetlig rapportering, samtidig som brukerne kan løse sine arbeidsoppgaver på en mer rasjonell måte ved at de har ett system å forholde seg til.

Samarbeidsprosjektet mellom Kartverket og Landbruksdirektoratet for å få på plass en samordnet registrering av skogsveier har fortsatt i 2015. Ved hjelp av forvaltningsløsningen som ble etablert i 2014, har mange kommuner gjennom det siste året foretatt en ajourføring av registrerte veier, og dette vil få stor nytteverdi for forvaltningen, allmenheten og etter hvert også for nødetatene.

I 2014 utviklet vi også en løsning for å tilgjengeliggjøre tilskuddsbrev for regionale miljøtilskudd og produksjonstilskudd for søkere via Altinn, for overgang til digital kommunikasjon. Denne ble tatt i bruk vinteren 2015. I løpet av året er løsningen videreutviklet for også å kunne sende digital post til privatpersoner via DIFIs løsning for digital post til innbyggere.

I 2015 måtte vi stoppe et prosjekt for etablering av ny innrapporteringsløsning for reinslakt, og hvor ny klassifiseringsløsning med innføring av EUROP-standard samtidig var avhengig av at løsningen kom på plass. I samarbeid med Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL) klarte direktoratet å etablere en alternativ løsning i tide til høstens slaktesesong, basert på slakteribransjens egne løsninger.

I 2015 hadde Landbruksdirektoratet 109 skjemaer rettet mot innbyggere og næringslivet, 39 av skjemaene kunne leveres digitalt. Direktoratet mottok i 2015 om lag 300 000 skjemaer. Av disse ble ca. 112 000, eller 37 prosent, levert digitalt. Dersom det ses bort fra skjemaer etter konsesjonsloven, hvor Landbruksdirektoratet forvalter regelverket mens skjemaflytprosessen er koplet opp mot Kartverkets tinglysingsprosess, er tilsvarende tall 106 skjemaer, og 39 som kan leveres digitalt. Sett bort fra konsesjonsskjemaene mottok direktoratet i 2015 ca. 182 000 skjemaer, hvorav om lag 112 000, eller 62 prosent, digitalt.

Direktoratet har ti skjemaer med mer enn 3 000 leveranser. Av disse er sju digitalisert. Sett bort fra skjemaer for konsesjonsfrihet er sju av åtte skjemaer innenfor denne kategorien digitalisert. Andelen digitale leveranser varierer. På topp ligger råvaredeklarasjoner for industrielt bearbejdede jordbruksvarer, hvor 96 prosent av brukerne valgte å levere digitalt. For vår største digitale skjema-tjeneste, søknad om produksjonstilskudd, valgte 88 prosent av søkerne digital leveranse i 2015. To skjemaer for utbetaling fra skogfond ligger lavt i digital andel. Det jobbes med tiltak for å heve denne. For de tre gjenværende digitaliserte skjemaene innenfor kategorien var andelen henholdsvis 90, 88 og 75 prosent.

Landbruksdirektoratet avviklet 15 skjemaer i 2015.

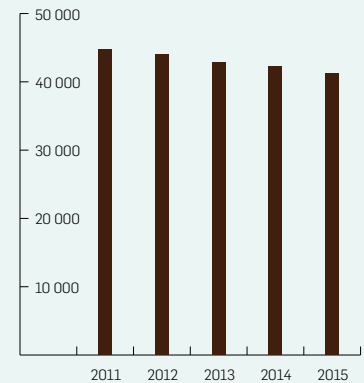
Samarbeid med fylkesmannen

I 2015 gjennomførte direktoratet om lag 25 kurs og fagsamlinger for tilsatte hos fylkesmannen. Landbruksdirektoratet har også holdt innlegg på en rekke kommunesamlinger arrangert av fylkesmennene.

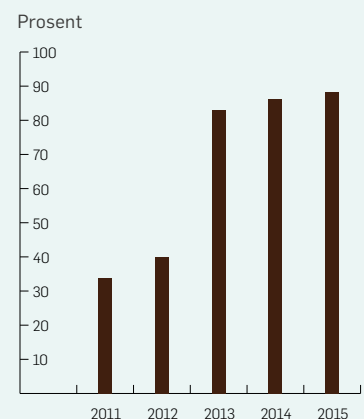
For reindriftsforvaltningen er samarbeidet med fylkesmennene i de fem nordligste fylkene i støpeskjeen. De to omorganiseringene i 2014 innebærer at samspillet med fylkesmannen må utvikles til å bli like tydelig og effektivt som på direktora-

i

2 ANTALL FORETAK SOM SØKTE PRODUKSJONSTILSKUDD

3 ANDEL ELEKTRONISKE SØKNADER OM PRODUKSJONSTILSKUDD

tets øvrige samhandlingsområder. I 2015 har direktoratet møtt reindriftsansvarlige hos fylkesmennene for å drøfte roller og samhandling, samt tydeliggjøre fylkesmennenes ønsker om hva direktoratet bør arbeide med i 2016 for å oppnå en god samhandling om felles oppgaver.

Samarbeidet med tollmyndighetene

Landbruksdirektoratet ser tilbake på et godt samarbeid med Toll- og avgifts- direktoratet (TAD) og tollregionene i 2015. Det ble gjennomført kvartalsvise nettverksmøter der felles utfordringer og grensesnitt ble diskutert. Det er også blitt avholdt flere kurs, foredrag og besøk på tvers av direktoratene som et ledd i å styrke samarbeidet.

I løpet av 2015 besøkte Landbruksdirektoratet de fleste tollregionene for å styrke kontroll- og etterretningssamarbeidet. Landbruksdirektoratet bidro ved en rekke av tollvesenets etterkontroller av firma, og det var en økning i utvekslingen av informasjon om kontrollobjekter. For å styrke dette samarbeidet er det startet et arbeid med å dele informasjon mellom direktoratene. TAD og Landbruksdirektoratet har også samarbeidet om regelverksendringer og avklaringer, noe som vil videreføres i 2016.

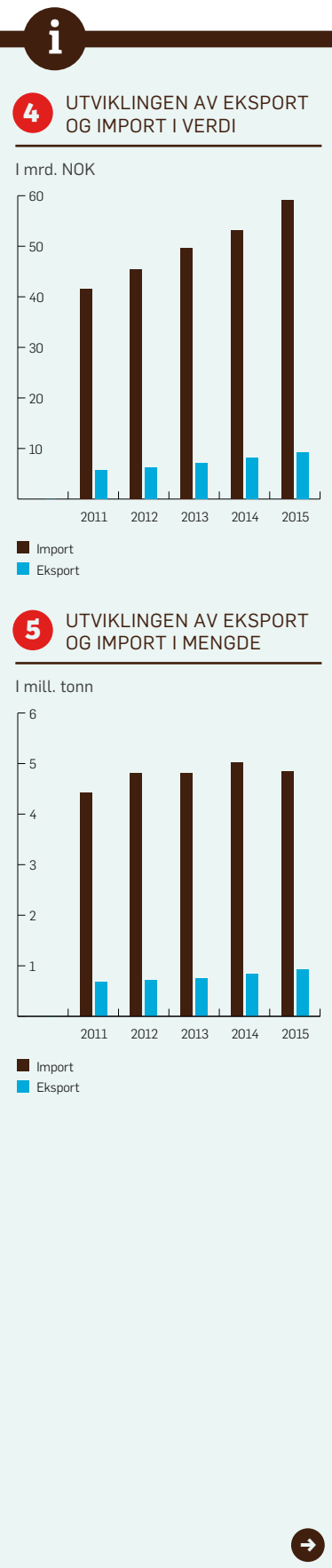
Landbruksdirektoratet anser at et fortsatt samarbeid på området bidrar til gjensidig styrking av direktoratene.

Samarbeid med miljøforvaltningen

Landbruksdirektoratet samarbeider med miljøforvaltningen i areal- og miljø- saker. I 2015 ble det inngått samarbeidsavtale med Miljødirektoratet. Det har vært et utstrakt samarbeid på flere områder, bl.a. på tema skog og klima. På kultur- landskapsområdet er også Riksantikvaren inkludert i dette samarbeidet, der bl.a. forvaltning av utvalgte kulturlandskap står sentralt. Høsten 2015 arrangerte Landbruksdirektoratet, sammen med Miljødirektoratet, en samling for fylkes- mannens miljøvern-, reindrifts- og landbruksdirektører. Tema på konferansen var rovviltforvaltning og kartlegging med sikte på et godt grunnlag for forvaltning av natur. De to direktoratene arrangerte også en felles arealsamling for fylkesmannse- mbetene der sentrale temaer var arealforvaltning, naturmangfold og jordvern.

Mattilsynet

Samarbeidsavtalen mellom Landbruksdirektoratet og Mattilsynet skal sikre informasjons- og kompetanseutveksling, og legge grunnlaget for bedre tjenester til brukerne. I 2015 har det blant annet vært utstrakt samarbeid om arbeidet med MRSA.

Utredninger og forskriftsendringer

Landbruksdirektoratet skal bidra til å videreutvikle regelverk slik at de landbrukspolitiske målene kan nås. Det er også ønskelig at virkemidlene utformes slik at det blir enkelt for brukerne å innrette seg etter regelverket, at det legges til rette for en effektiv og god landbruksforvaltning og at det sikres best mulig kontroll over ordningene.

Direktoratet skal også arbeide for at søknads- og saksbehandlingssystemene blir effektive og sikre. Direktoratet spiller årlig inn forslag til LMD for videreutvikling av regelverk og forvaltningssystem. Hovedleveransen for jordbruksoppgjøret skjer 15. februar, der de tema som kan være grunnlag for drøftinger i kommende jordbruksoppgjør har en særlig vekt. Samme dato er ofte også frist for utredninger som partene bestilte i foregående jordbruksoppgjør.

Landbruksdirektoratet har også levert innspill til reindrifftsavtaleforhandlingene, i tillegg til totalregnskap og ressursregnskap.

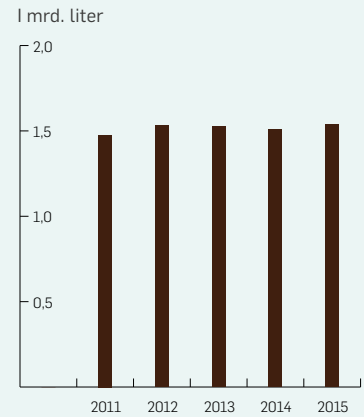
Reindrifftsavtalepartene besluttet å igangsette et prosjekt med å videreutvikle reindrifftsens selvstyre og internkontroll. En arbeidsgruppe bestående av medlemmer fra Sametinget, NRL, Fylkesmannen og Landbruksdirektoratet ble oppnevnt. Arbeidet er i gang, og skal sluttføres i 2016. Landbruksdirektoratet leder arbeidsgruppen og er sekretariat for prosjektet.

UTREDNINGER DER LANDBRUKSDIREKTORATET HAR BIDRATT I SEKRETARIAT ELLER MED FAGLIGE INNSPILL

- Balanseringsutvalget presenterte sin evaluering av markedsbalansering i jordbruket i juni. To fra Landbruksdirektoratet var med i sekretariatet.
- Forenkling av jordbruksavtalens virkemidler. Arbeidsgruppe som presenterte sin rapport i januar 2016. Tre fra Landbruksdirektoratet med i sekretariatet.
- Direktoratet har bidratt i Landbruks- og matdepartementets gjennomgang av prisutjevningsordningen for melk høsten 2015.
- Utredninger som grunnlag for videreutvikling av regelverket for import av landbruksvarer, spesielt for forskrift om administrative tollnedsettelse (FAT).
- Rekrutteringsutvalget
- Direktoratet har vært sekretariat for den partssammensatte arbeidsgruppen som leverte rapporten Produksjonsregioner for kumelkkvoter (rapport nr. 13/2015).
- Leiejord - avgjørende for økt norsk matproduksjon (rapport nr. 27/2015). Landbruksdirektoratet var sekretariat og ledet arbeidsgruppen.

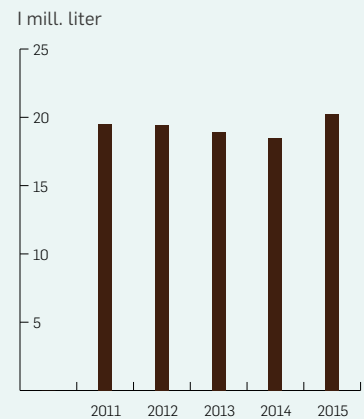
i

6 NORSK PRODUKSJON AV KUMELK LEVERT MEIERI

Kilde: Tine Råvare

7 NORSK PRODUKSJON AV GEITEMELK LEVERT MEIERI

Kilde: Tine Råvare

UTREDNINGER TIL JORDBRUKSOPPGJØRET 2015 OG 2016

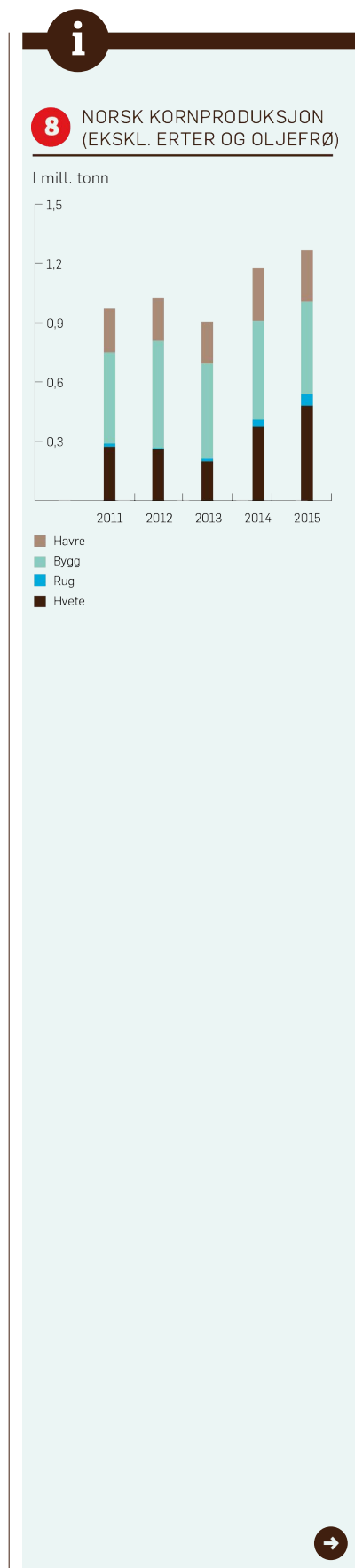
- Gjennomgang av sykepengeordningen for jordbrukere (rapport nr. 5/2015)
- Gjennomgang av tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. (rapport nr. 34/2015)
- Helhetlig gjennomgang av miljøvirkemidler i jordbrukspolitikken. Rapport fra partssammensatt arbeidsgruppe til jordbruksoppgjøret 2015.
- Endringer i forvaltningsregimet for produksjonstilskudd (rapport nr. 3/2015): Omlægging til én søknadsomgang per år. Bruk av kart i forvaltningsmodellen. To modeller for samordning av RMP og PT.

RAPPORTER OG UTREDNINGER PÅ REINDRIFTSOMRÅDET OG TIL REINDRIFTSOPPGJØRET 2015 OG 2016

- Ressursregnskapet for reindriftsnæringen 2013-2014 rapport nr. 36/2015.
- Totalregnskapet for reindriftsnæringen, regnskap 2014 og budsjett 2015, rapport nr. 6/2016.
- Videreutvikling av reindriftens arealbrukskart ble igangsatt i 2014/2015. Utviklingen av reindriftens arealbrukskart består av flere delprosjekter og Landbruksdirektoratet har ansvaret for gjennomføring av prosjektet.
- Forprosjekt knyttet til metoder for telling av rein. Landbruksdirektoratet har bidratt i prosjektet.
- Arbeidsgruppe for vurdering av ordningen med frakttilskudd for rein der Landbruksdirektoratet har vært sekretariat.
- Arbeidsgruppe for å vurdere styrking av siasandelens stilling. Ledet av LMD. Landbruksdirektoratet var sekretariat.
- Vurdere avkortingsregler i forskrift om siidaandeler og tamreinlag samt direktetilskudd, rapport 3/2015.
- Prosjekt fjerning av gammelt gjerdemateriell og ulovlige gjerder ble iverksatt i 2015/2016. Landbruksdirektoratet forbereder og følger opp prosjektet.
- Prosjektet bruk av merket «rein-helten på vidda» hadde som formål å etablere kriterier for bruk av profilen. Landbruksdirektoratet fikk ansvaret for gjennomføringen av prosjektet.
- I forbindelse med Reindriftsavtalen 2015/2016 ble det avtalt å igangsette et prosjekt for å styrke reindriftsnæringens evne til selvstyre og internkontroll. Det er oppnevnt en arbeidsgruppe som ledes og har sekretariat fra Landbruksdirektoratet. Arbeidet i arbeidsgruppen følger fastsatt framdriftsplan.
- Forskriftsendringer til reindriftsavtalen med mer for 2015/2016 er samlet og utgitt i et eget forskriftshefte.

ØVRIGE UTREDNINGER OG RAPPORTER

- Gjennomgang av tilskudd til kommunale veterinærtjenester (rapport nr. 23/2015)
- Gjennomgang av tilskuddsordningen for ull (rapport nr. 31/2015)
- Vurdering av a konto-ordningen for pristilskudd (rapport nr. 25/2015)

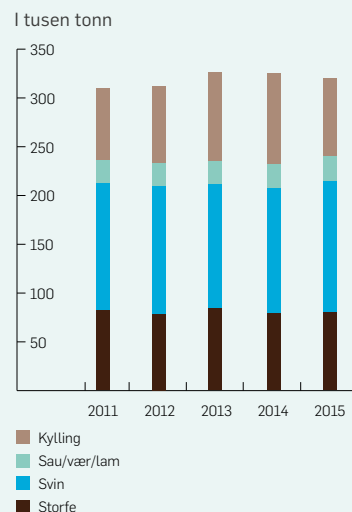
- Evaluering av sykepengeordningen
- Rapport: Økt produksjon på norske ressurser
- Utkast til høringsnotat og ny forskrift om tilskudd til sertifisert settepotetavl, sendt LMD 10. juli 2015
- Oppfølging av ny lov om erstatning for naturskader - ny forskrift og nytt saksbehandlingsverktøy – oppdrag, sendt LMD 2. juli 2015
- Miljøstatus i landbruket for 2014. Rapport nr. 9
- Oversikt over praktisering av jord-, konsesjons- og odelslov hos FM i 2014
- KOSTRA landbruk – en vurdering av rapporteringen for 2014 (rapport nr. 28/2015)
- Utredning av ny arbeidsfordeling mellom landbruks- og tollmyndighetene for søknader om tollnedsettelse med tilbakevirkende kraft
- Utredninger som grunnlag for videreutvikling av regelverket for import av landbruksvarer, spesielt for forskrift om administrative tollnedsettelser (FAT)

FORSKRIFTEMDRINGER

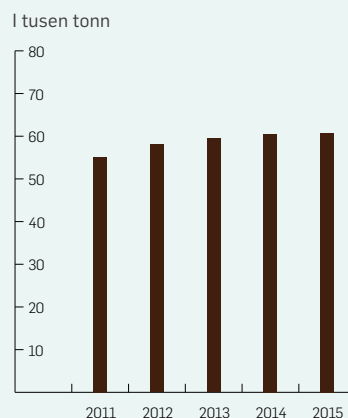
- Forskrift om kompensasjon for produksjonstap etter pålegg om nedslaktning av svinebesetninger grunnet påvisning av antibiotikaresistente bakterier (MRSA), (FOR-2015-06-26-795)
- Forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier. FOR-2015-05-28-550 (sist endret FOR-2015-10-01-1156)
- Forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket. FOR-2004-02-04-448 (sist endret FOR-2015-02-17-132)
- Forskrift om satser for og beregning av erstatning ved klimabetingede skader i plante- og honningproduksjon (FOR-2015-09-15-1054)
- Forskrift om tilskudd for levering av husdyrgjødsel til biogassanlegg (FOR-2014-12-19-1815)
- Forskrift om tilskudd til drenering (FOR-2013-06-25-769)
- Forskrift om miljøplan (opphøvet)
- Årvisse endringer i forskrifter som følger av inngått jordbruksavtale og inngått reindriftsavtale
- Opprettelse av særkvoter for kjøtt slaktet uten bedøvelse med basis i religiøse tradisjoner (kosher- og halalslaktet kjøtt)
- Forskrift om tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. som trådte i kraft 30. juni
- Forskrift om satser i prisutjevningsordningen for melk og satser for produksjonsfløte og tilvirkningsverdi på smør ble endret 18. juni 2015, med virkning fra 1. juli 2015
- Forskrift om regulering av svine- og fjørfeproduksjonen (FOR-2003-04-11-461), som ble endret med virkning fra 1. januar 2015
- Ny forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket (FOR-2014-12-19-1817)

9 NORSK KJØTTPRODUKSJON (STORFE, SVIN, LAM, KYLLING)

10 NORSK PRODUKSJON AV EGG LEVERT TIL EGGPAKKERI

- Forskrift om tidsbegrenset bortfall av konsekvenser som følge av driftsfellesskap i jordbruket (Forskriften ga amnesti for foretak som innen 1. mars 2015 meldte fra til landbruksforvaltningen at de var i et driftsfellesskap, etter reglene i «forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket»). Forskriften trådte i kraft 16. januar 2015 og gjaldt til og med 1. mars 2015.

SAKSBEHANDLINGSTID

Landbruksdirektoratet bestreber seg på å ha så kort saksbehandlingstid som mulig. Ressurstilgangen og prioritering mellom ulike pålagte oppgaver påvirker direktoratets saksbehandlingstid. Sakenes variasjon i kompleksitet medfører også ulik saksbehandlingstid.

Saksbehandlingstiden er til dels svært kort for en rekke ordninger. Flere vedtaksprosesser, særlig innenfor importområdet, er automatisert, hvor søker får et automatisk generert svar i løpet av minutter. Generelt holder man en kort saksbehandlingstid, og de aller fleste saker besvares innen serviceerklæringens frist på ti dager.

Landbruksdirektoratet har enkelte sakstyper som prioriteres med tanke på rask avgjørelse. På eiendomslovgivningsområdet er dette innsynsbegjæringer, krav om dekning av sakskostnader etter fvl. § 36, søknader om unntak fra konsesjonsplikt og saker vedrørende innføring, oppheving eller endring av forskrifter om nedsatt konsesjonsgrense. I 2015 ble disse sakstypene behandlet raskt – saksbehandlingstiden varierte mellom ekspedering av vedtak samme dag som saken kom inn, og opp mot forvaltningslovens krav om vedtak innen en måned. Saksbehandlingstiden for alle andre sakstyper etter jordlov, konsesjonslov og odelslov – både hva gjaldt ordinære klagesaker og anmodninger om omgjøring av eget tiltak – hadde en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på tre måneder. Innen denne gruppen saker varierte likevel saksbehandlingstiden fra under en måned til ni måneder. I den sistnevnte gruppen utgjorde saker om odelsfrigjøring en majoritet, idet denne sakstypen er kompleks og gjerne har saksdokumenter på et omfang av flere hundre sider.

Landbruksdirektoratet forbereder søknader om erstatning etter naturskade for styret for naturskadeordningen, og forbereder klager etter naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven for Ankenemnda. Styret har seks møter i året, og Ankenemnda har fire møter i året. På grunn av svært mange saker tidligere år, gikk saksbehandlingstiden noe opp disse årene. Med redusert mengde nye naturskadesaker i 2015, er vi nå a jour i saksforberedelsen, slik at alle saker som er tilfredsstillende dokumentert, nå får sitt vedtak på første mulige møte.

Landbruksdirektoratet er klageinstans og førsteinstans for dispensasjon i søknader om erstatninger i landbruket. På grunn av betydelig saksmengde og krevende erstatningssaker som følge av påvisning av MRSA, og omfattende arbeid med forenkling og forbedring av regelverket, har gjennomsnittlig saksbehandlingstid gått opp til om lag seks måneder på dette området.

Saksbehandlingstiden for klager behandlet av Landbruksdirektoratet på brudd på lov om svine- og fjørfeproduksjonen var ca. to måneder. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid på klagesaker innenfor velferdsordningene og veterinære reiser var på 85 dager, som er en liten økning fra 2014.

Handelen med landbruksvarer

I 2015 ble det importert landbruksvarer for 59,1 mrd. kroner – opp fra 53,2 mrd. i 2014. Verdien av landbruksimporten har aldri vært høyere.

Prisene på jordbruksvarer som fastsettes i jordbruksoppgjøret, forutsetter balanserte markeder for å kunne oppnås. Oppstår det underdekning i markedet, kan markedsregulator anmode om import til reduserte tollsatser. Landbruksdirektoratet kan da sette ned tollsatsen i en begrenset periode for å bringe markedet i balanse. I det store og hele har Landbruksdirektoratets forvaltning bidratt til stabile rammebetingelser. Importvernet er forvaltet på en måte som har lagt til rette for avsetning for norsk produksjon, samtidig som det er lagt til rette for supplerende import.

I tillegg administrerer vi multinasjonale og bilaterale avtaler knyttet til matvareimport. Disse avtalene forplikter Norge til å legge til rette for å importere bestemte mengder til lav eller ingen toll. Slike tollkvoter er en begrenset rettighet som blir budt fram på auksjon. Andre fordelingsmetoder for tollkvoter er etter førstemann-til-mølla-prinsippet eller etter søknad.

Selv om det er fri import av landbruksvarer til Norge, med eller uten toll, består importen hovedsakelig av landbruksprodukter som ikke produseres i Norge.

I 2015 eksporterte vi litt over 930 000 tonn landbruksvarer til en verdi av 9,2 mrd. kroner. Det er opp 12 prosent fra 2014 til 2015. Tilberedte produkter til dyrefôr og reststoffer fra næringsmiddelindustrien var den største eksportgruppen., mens ost og smør topper eksporten av tradisjonelle landbruksprodukter. Den norske eksporten av ost var på om lag 11 500 tonn i 2015, noe som er en reduksjon på ca. 1 000 tonn fra 2014. USA er det største eksportmarkedet, etterfulgt av Canada og Australia.

For å produsere animalske produkter er Norge avhengig av import av fôrråvarer, som soya. Andelen kraftfôr som var produsert på norske råvarer gikk opp i 2015 sammenliknet med året før. Det skyldes hovedsakelig store norske kornavlinger i 2014–2015. Til tross for at forbruket av proteinråvarer gikk opp, og disse primært er importert, bidro god tilgang på norsk korn i sum til at importbehovet falt.

TOLLADMINISTRERING

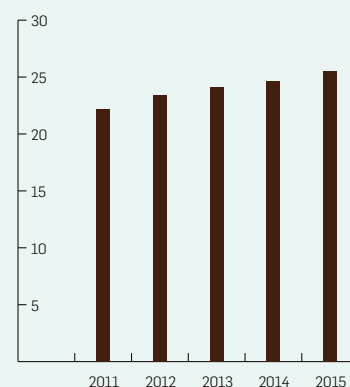
De fleste som henvender seg til Landbruksdirektoratet om tollnedsettelse gjør dette elektronisk via våre elektroniske fagsystemer. I 2015 kom ca. 90 prosent av søknadene inn elektronisk.

Landbruksdirektoratet tilbyr automatisk saksbehandling for salg av importkvoter, registrering som auksjonsdeltager og kvoteuttak (tillatelse til å ta ut kvote som tidligere er tildelt), i tillegg til automatisk saksbehandling for RÅK-import (RÅK = råvarepriskompensasjon).

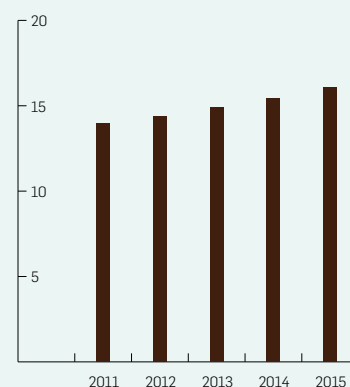
81 auksjoner for deling av importkvoter ble avholdt i 2015. I tillegg ble seks importkvoter fordelt på annen måte. Totalt innbrakte auksjonskvotene nesten 244 mill. kroner, en økning på 9 mill. kroner fra 2014.

i

11 GJENNOMSNITT ANTALL MELKEKYR PER FORETAK

12 GJENNOMSNITT ANTALL AMMEKYR PER FORETAK

Det ble utført 1 742 kvoteuttak i 2015, som var en nedgang på 8,9 prosent fra året før. Det ble det innvilget 3 774 individuelle tollnedsettelse, en reduksjon på 7,5 prosent fra året før. Og det ble utstedt 258 generelle tollnedsettelse i 2015, som er en nedgang på 7,8 prosent fra 2014.

TOLLVEDTAK

Tabellen viser hvor mange tollvedtak Landbruksdirektoratet har fattet.

	2011	2012	2013	2014	2015	Endring siste år (%)
Individuelle tollnedsettelse	3 589	3 597	3 614	4 057	3 774	-7,5
Generelle tollnedsettelse	298	322	322	278	258	-7,8
Kvoteuttak	1 860	1 771	2 016	1 897	1 742	-8,9
Utenlands bearbeiding	206	143	232	275	239	-15,1
Innenlands bearbeiding	16	13	38	18	19	5,3
Råvaredeklarasjoner	12 540	15 575	19 742	15 500	15 362	-0,89
Totalt	20 520	23 433	27 977	24 039	23 409	-2,62

IMPORT OG EKSPORT AV BEARBEIDDE LANDBRUKSVARER

Eksporten av varer som inneholder råvarer det utbetales råvarepriskompensasjon for, har hatt en positiv utvikling med en økning på 11 prosent i mengde, sammenlignet med 2014. Verdien er derimot uendret i 2015. Selv om mengden eksporterte RÅK-varer er høyere enn i 2014, er den fremdeles lav historisk sett. Totalt ble det eksportert 49 000 tonn varer til en verdi av 2 mrd. kroner.

RÅK-industrien

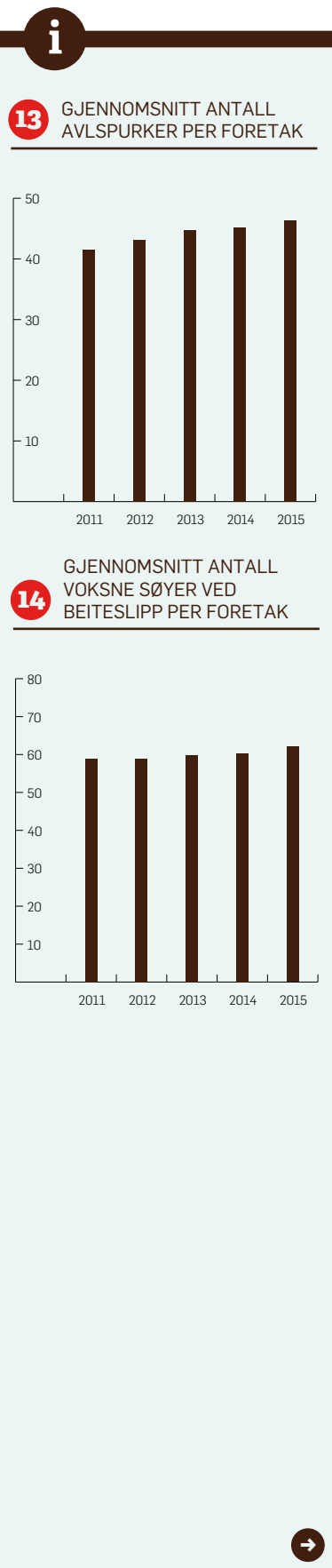
Den norske RÅK-industrien er en vesentlig avtager av norskproduserte jordbruksråvarer. I 2015 økte mengden ferdigvarer det ble utbetalt tilskudd for med fire prosent. Bakgrunnen for økningen i mengde var hovedsakelig en sterk økning for bakervarer, unntatt pizza. Totalt ble det utbetalt 169 mill. kroner til 100 000 tonn ferdigvarer.

Landbruksdirektoratet mottok ca. 15 300 råvaredeklarasjoner for bearbeidede produkter, hvorav rundt 14 700 kom elektronisk. Andelen elektroniske søknader var på nivå med 2014.

Andre importordninger

I 2015 ble det importert 8 620 tonn varer til en verdi av 376 mill. kroner etter utenlands bearbeiding. Dette er en reduksjon på ca. 900 tonn og 12 mill. kroner sammenlignet med 2014. 30 virksomheter sto for denne importen. 14 av disse importerte kjøtt innenfor kvotevarene, mens fem aktører importerte meierivarer innenfor kvoten.

Over 500 næringsaktører benytter ordningen RÅK-import, mens ordningene RÅK-tilskudd, utenlands bearbeiding og konservesordningen alle har under 50 brukere hver.

Markedsutvikling og produksjon

Den norske produksjonen av jordbruksvarer økte i 2015. Kornproduksjonen ble den største på sju år, vi produserte mer melk enn i 2014 og kjøttproduksjonen økte for de fleste dyreslagene.

Korn

Kornavlingene i 2015 ble meget gode. Det ble overskudd av høstkorn, både hvete og rug, som det er eller vil bli gjennomført reguleringstiltak på.

Storfe

I 2015 økte den norske produksjonen av storfekjøtt. En salgsvekst på nærmere ti prosent bidro imidlertid til at markedsdekningen med norsk storfe ble svekket. Det var stort behov for import, og tollene ble derfor satt ned for hele og halve slakt i store deler av året. Underskudd av biffer og fileter gjorde at også tollsatsen for stykningsdelen «pistoler», eller bakpart, ble satt ned i en periode på våren. På den måten fikk markedet tilført forholdsvis mer biffer og fileter og mindre sorteringskjøtt, noe som gjenopprettet balansen i markedet.

Lam

Det var underdekning på lam fra rundt påsketider til norsk slaktesesong på høsten 2015. Selv om produksjonen økte og engrossalget av sau/lam gikk ned, var det underskudd og behov for import i tiden frem mot slaktesesongen, da det ikke var tilstrekkelige mengder lam på lager til å dekke etterspørselen. For å tilføre nok lammekjøtt til markedet, ble tollene for hele/halve slakt av lam satt ned i midten av mars til slutten av august.

Svin

Markedet for svinekjøtt kom i balanse. Vekst i salget og et begrenset lager mulig gjorde en produksjonsøkning på ca. fire prosent. Omsetningsrådet vedtok å kompensere for reduserte slaktevekter på gris for å redusere overskuddet av svinekjøtt. Totalt er det betalt kompensasjon for 317 000 slaktegriser og 1 527 tonn kjøtt. For disse grisene er slaktevekten redusert med 4,8 kg.

Det så lenge ut til at norsk produksjon ville være tilstrekkelig til å dekke etterspørselen, men i desember ble det likevel nødvendig å sette ned tollene på sideflesk med bein for å supplere markedet.

Rein

Reintallet per 31. mars 2015 var om lag 211 700 dyr, en reduksjon på ca. 21 300 dyr fra samme tidspunkt i 2014. God kalvetilgang og gunstige beiteforhold preget produksjonen. Under slaktesesongen høsten 2015 (august–desember) ble det slaktet om lag 61 100 rein, en økning på vel 8 400 dyr, tilsvarende 16 prosent, sammenlignet med høsten 2014. I mengde økte slaktingen høsten 2015 med ca. 50 tonn, til om lag 1 260 tonn.

Slaktekylling

Produksjonen av kyllingkjøtt gikk ned med rundt 14 prosent fra 2014 til 2015, og var dermed på sitt laveste nivå siden 2012. Nedgangen kom som følge av en kraftig nedgang i etterspørselen som begynte i 2. tertial 2014, og som ble ytterli-

gere forsterket utover høsten 2014. Salget holdt seg deretter lavt i 2015. Dette bidro til en overkapasitet i markedet. Mange produsenter måtte redusere sine innsett, og lagrene bygget seg opp.

Egg

I 2015 var det fortsatt betydelig overproduksjon av egg, som de to foregående årene. Ca. 2 000 tonn egg ble regulert bort gjennom førtidsslaktning, og ytterligere 1 650 tonn gjennom skilling av egg. Økningen i tilførselene var ubetydelige, og engrossalget gikk noe ned. Planlagt gjennomsnittlig engrospris ble satt ned med 40 øre, til kr 18,40 per kg i 2. halvår 2015. Omsetningsavgiften ble satt ned til 80 øre per kg i 1. halvår 2015, for å deretter øke til kr 1 per kg i 2. halvår.

Melk

I 2015 var norsk produksjon av melk noe høyere enn etterspørselen, noe som førte til økte reguleringslagre for ost, smør og pulver. Det ble også gjennomført en viss reguleringseksport av smør. Markedsreguleringen bidro dermed til et stabilt marked og avsetning for melk som råvare. Omsetningsavgiften på melk var stabil gjennom hele 2015.

Prisutjevningsordningen for melk (PU)

Landbruksdirektoratet er forvalter og regnskapsfører for prisutjevningsordningen for melk. I regnskapsåret 2015 forvaltet Landbruksdirektoratet samlede inntekter i ordningen på 1,5 mrd. kroner, og det ble utbetalt 1,6 mrd. kr. gjennom ordningen. 60 prosent av tilskuddsutbetalingene gikk til ulike melkeprodukter for å utjevne melkeanvendelsen, 32 prosent ble brukt til å finansiere fraktordninger innenfor ordningen, og åtte prosent gikk til konkurranserettede tiltak til meieriselskap utenom Tine og Normilk. Inntektene i ordningen kom fra avgift på konsummelk, fløte, ferske oster, yoghurt og mysost. Underskuddet for regnskapsåret 2015 var på 88 millioner kroner.

Totalt ble det anvendt 1,57 mrd. liter ku- og geitemelk til å produsere melkeprodukter, hvorav sju prosent ble omsatt som merkevareeksport.

Ordningen forvaltes ved hjelp av nettbasert rapportering til fagsystemet.

Økologisk produksjon og forbruk

Landbruksdirektoratet følger opp utviklingen for økologisk landbruk og omsetning av økologiske landbruksvarer. Stortingets mål for økologisk landbruk er at 15 prosent av norsk produksjon og forbruk av mat skal være økologisk innen 2020.

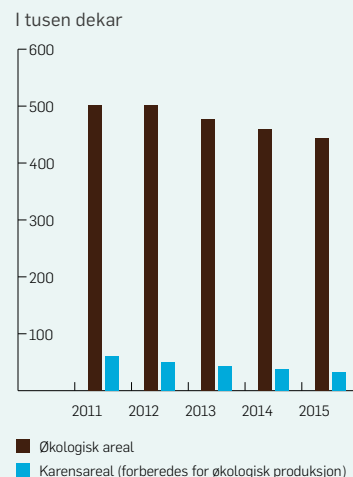
Det legges vekt på at økt forbruk skal skje på basis av norske varer for de produkter det er forutsetning for å produsere i Norge.

STATUS ØKOLOGISK PRODUKSJON OG FORBRUK

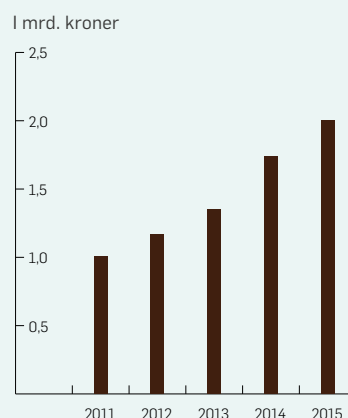
Salget av økologiske produkter har utviklet seg positivt de siste årene, og potensialet for fortsatt økning er til stede. Andelen økologisk sertifisert areal gikk ned fra 4,7 prosent av totalt jordbruksareal i 2014 til 4,5 prosent i 2015, mens

i

15 AREAL MED ØKOLOGISK DYRKNING

16 ØKOLOGISK OMSETNING

omsetningen av økologiske produkter i dagligvarehandelen økte sin andel fra 1,5 prosent i 2014 til 1,6 prosent i 2015. Verdien av omsetningen av økologiske produkter økte med rundt 15 prosent.

ØKOLOGISKE UTVIKLINGSMIDLER

For 2015 ble det avsatt 30 millioner kroner til utviklingstiltak innen økologisk landbruk, hvorav ca. halvparten ble tildelt satsingen på foregangsfylker. Landbruksdirektoratet har gitt tilskudd til 23 prosjekter. Det er lagt særlig vekt på tiltak som bidrar til økt omsetning av økologiske produkter. Prosjekter som har fått utviklingsmidler presenteres på Landbruksdirektoratets nettsider.

Foregangsfylker bidrar med utvikling innenfor seks ulike temaområder

I 2015 er satsingen på foregangsfylker videreført i tråd med planene for 2014–2017. De seks prosjektene med foregangsfylker har et nasjonalt ansvar for utvikling av økologisk produksjon og marked, og for å formidle kunnskap og erfaringer for hvert sitt område. Disse områdene er jordkultur, produksjon og forbruk av frukt og bær, grønnsaker, korn, melk/kjøtt, og forbruk i storhusholdning.

Miljøvirkemidler i jordbruket

Landbruksdirektoratet skal sikre helhetlig forvaltning av miljøvirkemidlene for å nå målet om bærekraftig ressursforvaltning og miljøvennlig drift. Regionale og lokale ordninger tilpasses miljøutfordringene i ulike deler av landet.

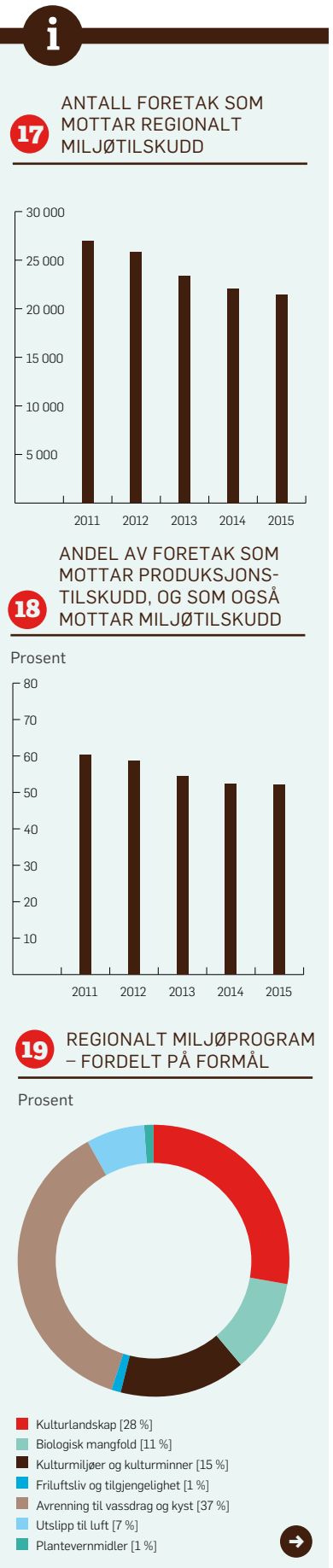
REGIONALE MILJØPROGRAM

Regionale miljøprogram (RMP) er tilskuddsordninger som skal stimulere til økt miljøinnsats i landbruket, ut over det som er mulig gjennom nasjonale ordninger. Hvert fylke har et eget miljøprogram som omfatter særskilte miljøformål, som avrenning til vassdrag, utslipp til luft, skjøtsel av kulturlandskap, kulturminner, utmarksbeiting, biologisk mangfold og friluftsliv.

I 2015 ble det utbetalt 430,6 mill. kroner i regionale miljøtilskudd til 22 100 foretak. Blant disse har 750 beitelag fått støtte fra ordningen Organisert beitebruk. Størsteparten av midlene ble brukt til å ivareta kulturlandskap og redusere avrenning til vassdrag og kyst (henholdsvis 28,3 prosent og 36,6 prosent av det totale RMP-tilskuddet).

I 2015 ble 77 prosent av søknadene levert elektronisk. Den elektroniske løsningen bidrar til at både registrering og behandling av søknader er enklere og mer effektiv. Tiltakene som utføres skal registreres i kart. Søkerne har mulighet til å gjenbruke registrerte kartdata fra tidligere år. Dette bidrar til at opplysningene som gis i søknadene er mer korrekte.

Ved jordbruksoppgjøret ble det avsatt 100 mill. kroner til drenering. Gode avlinger og redusert risiko for utslipp til luft og vann er avhengig av god drenering. Interessen for ordningen har vært lavere enn forventet.

Klima og miljøprogrammet

Programmet skal bidra til rådgiving og ny kunnskap om klima- og miljøtiltak i jordbruket, og hadde i 2015 et budsjett på 18 mill. kroner, hvorav 6 mill. ble fordelt til fylkesvise prosjekter. Landbruksdirektoratet mottok 41 søknader om støtte, hvorav 18 prosjekter er tildelt midler. Jordbrukets klima- og miljøarbeid er knyttet både til forurensning, naturmangfold, klimagassutslipp og klimatilpasning. Klimatilpasning er et nytt og politisk prioritert område og programmet har vektlagt dette ved utlysning av midler. Alle prosjekter som mottar støtte, blir presentert på direktoratets nettsider.

SPEIELLE MILJØTILTAK I JORDBRUKET (SMIL)

Landbruksdirektoratet har i 2015 fordelt 95 mill. kroner til fylkesmennene. Kommunen er vedtaksmyndighet og prioriterer mellom søknadene. Interessen for å gjennomføre kulturlandskapstiltak og hydrotekniske tiltak er stor. I 2015 ble forskriften endret slik at søkere nå må være berettiget produksjons- og avlser-tilskudd for å søke SMIL-tilskudd.

Utsiktsrydding

Direktoratet har utarbeidet forslag til forskrift for den nye ordningen for utsiktsrydding langs vei, som er avgrenset til fylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.

UTVALGTE KULTURLANDSKAP I JORDBRUKET

Det ble bevilget totalt 12 mill. kroner til skjøtsel og investeringer i de 22 utvalgte kulturlandskapene, hvorav 6 mill. kroner over jordbruksavtalen og 6 mill. kroner fra Klima- og miljødepartementet. Utviklingen i områdene er god og miljøverdier skjottes og settes istand gjennom midler fra ordningen. Mange av de gjennomførte tiltakene er dokumentert gjennom refotografering. I 2015 ble det arbeidet med ny forskrift for ordningen, som fra 2016 slås sammen med verdensarvsatsingen i Vestnorsk Fjordlandskap og Vegaøyen.

Jordbruk i verdensarvområder

Det ble bevilget 3 mill. kroner til areal- og beitetiltak i verdensarvområdene Vestnorsk Fjordlandskap og Vegaøyen. Midlene bidrar positivt til å legge til rette for å få dyr på beite og få skjøttet landskap i områder det er utfordrende å sikre landbruksdrift. Ordningen slås sammen med Utvalgte kulturlandskap fra 2016.

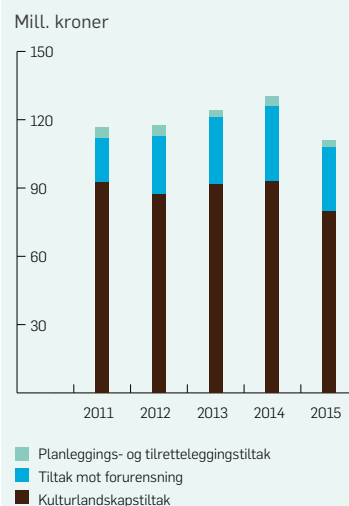
Tilskudd til genressurstiltak

Landbruksdirektoratet er fra 2016 ny forvalter av tilskudd til genressurstiltak – til husdyr, planter og skogstrær. Norsk genressurscenter (nå NIBIO), har tidligere forvaltet tilskuddet. Høsten 2015 er brukt til å overføre kunnskap om porteføljen. Det er utarbeidet nye retningslinjer og midlene er lyst ut på Landbruksdirektoratets nettsider.

i

20

SPEIELLE MILJØTILTAK I LANDBRUKET (SMIL) – UTBETALT ETTER FORMÅL OG TOTALT

Erstatningsordningene i landbruket

I 2015 ble det totalt utbetalt om lag 66,5 mill. kroner i erstatning. Landbruksdirektoratet har bidratt i arbeidet med å bekjempe antibiotikaresistens. Det siste året har direktoratet forsterket kontrollen av om erstatningsordningene forvaltes i tråd med regelverket.

Erstatning gis til plante- og husdyrproduksjoner som blir rammet av klimatiske skader eller sykdom. Erstatningene fordelte seg på 18,4 mill. kroner etter klimaskader, 46,1 millioner kroner etter offentlige pålegg og restriksjoner i plante- og husdyrproduksjon og 1,7 mill. kroner ved tap av sau på beite. Vi har utredet grunnlaget for en ny forskrift om erstatning etter offentlige pålegg i plante- og husdyrproduksjon, og levert forslag til ny forskrift til LMD.

Utbrudd av antibiotikaresistente bakterier (MRSA) i svin

Landbruksdirektoratet har bidratt i arbeidet mot antibiotikaresistente bakterier. En utredning fra oss la grunnlaget for at det i 2015 ble etablert en ny forskrift om kompensasjon for produksjonstap ved dyreassosiert MRSA. Denne kompensasjonen kommer i tillegg til erstatning for dyr og dekning av saneringskostnader. Det ble innvilget om lag 34 mill. kroner i erstatning for sanering av MRSA i 2015. Antibiotikaresistens var årsaken til ca. 90 prosent av samlet erstatning etter offentlige pålegg i husdyrproduksjonen i 2015. Det ble utbetalt ca. 4,2 mill. kroner i MRSA-kompensasjon.

KONTROLL AV ERSTATNINGSORDNINGENE

De siste årene har Landbruksdirektoratet prioritert kontrollen av erstatning og tilskudd. Kontrollen av erstatningsutbetalinger ved klimabetingede skader i 2015 avdekket behov for bedre veiledning om meldefrist og kommunens kontrollopgaver i felt. Landbruksdirektoratet og berørte fylker har samarbeidet om informasjon og enhetlig tolkning av regelverket. Rundskrivet gir nå bedre veiledning for fylkesmannens skjønnsutøvelse. Det er et mål å få større grad av likebehandling i forvaltningen. Ordningene «Tilskudd til vinterskadet eng» og «Erstatning for tap av innvintrede bifolk» er nedlagt med virkning fra 2015.

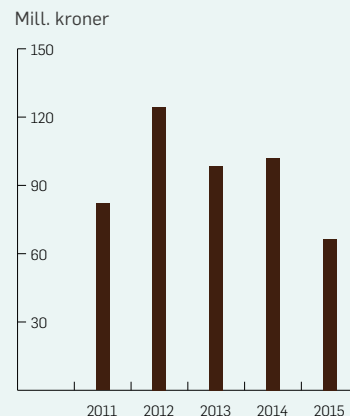
Ny naturskadeerstatningslov

Stortinget vedtok i 2014 ny naturskadeerstatningslov, det innebærer at Landbruksdirektoratet får et mer direkte ansvar for naturskadeerstatningen. Loven trer i kraft 1. januar 2017. I 2015 startet forberedelsene til gjennomføring av ny forvaltningsmodell for fullt. Landbruksdirektoratet leverte forslag til forskrift til LMD i juni, og i desember sendte LMD forskriften på høring. Det er arbeidet med utvikling av søknads- og forvaltningssystem i tråd med ny lov og ordning. Vi samarbeider med takstbransjen om opplæring og godkjenning av de som skal takser naturskader fra 2017.

For omtale av naturskader 2015 se under overskrifter «Sekretariatsfunksjonene» på side 32.

i

21 UTBETALT LANDBRUKSERSTATNING

Oppfølging av reindriftsloven – arbeidet med reintallstilpassing

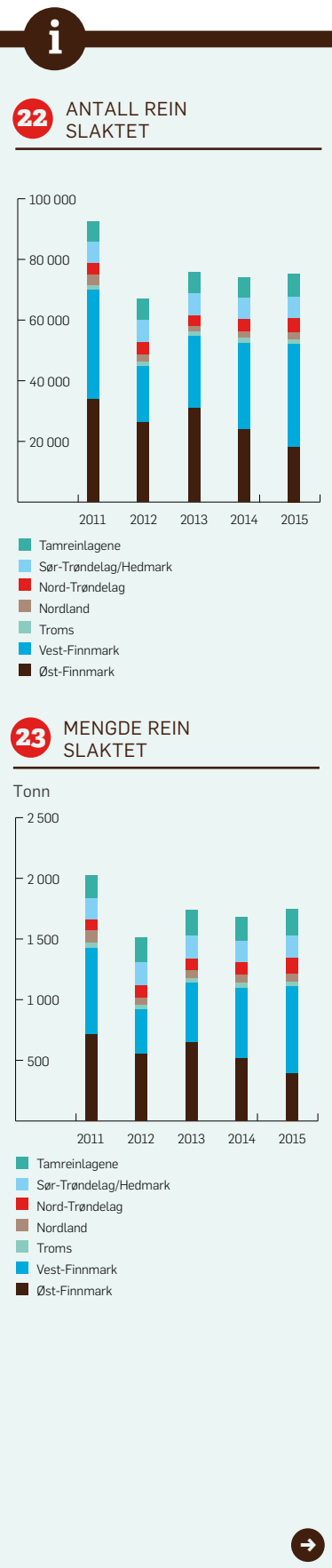
Landbruksdirektoratet skal bidra med å sikre en økologisk bærekraftig reindrift. I 2015 har en stor del av arbeidet vært å følge opp siidaandeler som har et reintall som er for høyt i forhold til Reindriftsstyrets vedtak om forholdsmessig reduksjon. Tallene fra Melding om reindrift 2014/2015 viser bedre balanse mellom faktisk reintall og fastsatt øvre reintall enn på mange år.

Reindriftsstyret vedtok i februar 2013 pålegg om forholdsmessig reduksjon av reintallet for 231 siidaandeler i Øst- og Vest-Finnmark. Fristene for gjennomføring av reduksjonene varierte fra 31. mars 2013 til 31. mars 2015, avhengig av hvor mange dyr det skulle reduseres med. Dette betyr at reduksjonene nå skal være gjennomført.

Basert på tallene oppgitt i Melding om reindrift per 31. mars 2015, var det elleve siidaandeler fordelt på seks distrikter i Finnmark, som ikke har fulgt Reindriftsstyrets pålegg. Landbruksdirektoratet og Reindriftsstyret har fulgt opp disse siidaandelene med frist for de fleste til å oppfylle pålegget 2. november 2015. Etter dette ville det påløpe tvangsmulkt på to kroner per dag per rein som er over fastsatt reintall for siidaandelen. Ved utgangen av året var ikke påleggene oppfylt for noen av siidaandelene, og det løper derfor tvangsmulkt for disse.

Siidaandelene med for høyt reintall hadde 2 680 rein mer enn fastsatt øvre reintall. I Vest-Finnmark ligger reintallet 2 250 rein for høyt. Øst-Finnmark ligger totalt sett under, men enkelte siidaandeler i reinbeiteområdet har ikke redusert sitt reintall i henhold til påleggene.

Et viktig bidrag i arbeidet med reintallstilpassing i Finnmark er at hvert år gjennomfører fylkesmannen kontrolltelling av rein i utvalgte distrikter. I løpet av høsten 2015 viste det seg vanskelig å gjennomføre tellinger for enkelte av distriktene. Fylkesmannen traff vedtak om pålegg og tvangsmulkt for siidaandelene som ikke fremstilte flokken for telling. Den offentlige kontrollerte tellingen er i stor grad blitt gjennomført som planlagt etter dette. Resultatet har betydning for tilskuddsforvaltningen og behovet for eventuelle vedtak knyttet til reduksjonsprosessen.

REINTALLET I NORGE

Tabellen viser registrert antall tamrein basert på «Melding om reindrifft» fordelt på reinbeiteområder og tamreinlag de siste fem årene. Den viser også «fastsatt øvre reintall» vedtatt av Reindrifftsstyret.

REINTALLET I NORGE

Område	Fastsatt	Reintall	Reintall	Reintall	Reintall	Reintall
	øvre reintall	31.03. 2011	31.03. 2012	31.03. 2013	31.03. 2014	31.03. 2015
Øst-Finnmark	70 650	87 300	84 000	75 000	69 000	65 400
Vest-Finnmark	78 150	98 000	107 100	106 000	95 500	80 400
Troms	12 950	11 700	12 800	12 800	12 300	11 700
Nordland	18 200	14 500	14 900	14 800	14 600	14 500
Nord-Trøndelag	15 900	13 500	13 900	14 100	14 100	14 000
Sør-Trøndelag og Hedmark	13 600	13 800	13 700	13 000	13 000	13 000
Tamreinlag	Ikke fasts.	12 300	12 100	12 400	12 900	12 600
Totalt		251 100	258 500	248 200	231 400	211 600

i

24 GJENNOMSNIITTLIGE VEKTER REINKALV (KG)

Område	2011	2012	2013	2014	2015
Øst-Finnmark	17,4	17,8	17,4	18,1	17,9
Vest-Finnmark	16	16,7	16,3	17	16,4
Troms	21,6	22	22,1	23,4	22,2
Nordland	20,9	21,1	21,1	22,3	22,1
Nord-Trøndelag	19,4	20,2	19,2	19,8	20,1
Sør-Trøndelag og Hedmark	21,8	22,2	21,2	21,8	21,7
Tamreinlag	24	25	26,1	24,6	24,4
Totalt	18	19,3	18,8	19,1	18,7

Bærekraftig skogbruk

Landbruksdirektoratet skal bidra til å sikre en bærekraftig og miljøtilpasset utvikling av skogbruket. Virkemidler som bedrer rammebetingelsene for infrastruktur i skogbruket er fortsatt et prioritert område. Samtidig har direktoratet fått tildelt nye arbeidsoppgaver, blant annet med klimatiltak og skogbruksplanlegging.

TØMMERAVVIRKNING

I 2015 endte tømmeravvirkningen til industriformål på 10,2 mill. kubikk-meter. Tall tilbake til 1920-årene viser at det kun er sesongen 1989/90 som har dokumentert høyere hogstvolum. Dette skjer selv om prisene har falt noe. Tilvekstøkningen i skogen gir grunnlag for mer hogst, og økt konkurranse mellom tømmerkjøpere gir høy etterspørsel.

SKOGSVEIER

Bevilgninger til skogsveier og driftstilskudd var 121 mill. kroner i 2015. Mesteparten går til nye skogsveier. 109 km ble ferdigstilt i fjor. Dette er snaut 40 km mer enn i 2014, og tyder på at vi nå begynner å se effekten av de økte bevilgningene. 356 km av eksisterende skogsveier ble oppgradert til moderne standard, noe som er på samme nivå som året før. Direktoratet har vært involvert i arbeidet med ny forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier. Endringer er innarbeidet i fagsystemet ØKS, vi har utarbeidet søknadsskjemaer, veiledning, informert på nett og bidratt med avklaringer rundt regelverket.

TØMMERKAIER

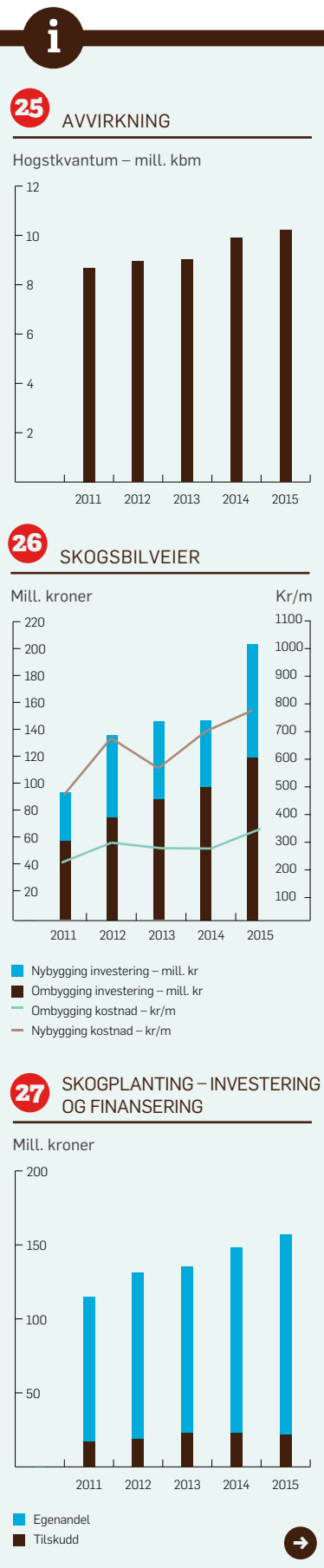
Tre tømmerkaier fikk tilsagn om til sammen drøyt 22 mill. kroner i 2015. Disse var Surnadal tømmerkai, Eikefjord tømmerkai og Lenvik havn. Siden oppstarten av ordningen har til sammen 13 tømmerkaiprojekter fått tilsagn om midler. Fire av disse er nå slutført, to av dem i 2015.

KLIMATILTAK

Formålet med den treårige pilotfasen for klimaplanting på nye arealer er å høste erfaring med blant annet klimaeffekt, miljøkriterier og gjennomføring, før oppskalering og utvidet implementering av ordningen. Det er bevilget 3,8 mill. kroner til planlegging av prosjekter i Rogaland og Nord-Trøndelag, mens Nordland ennå ikke har kommet i gang. To andre klimatiltak, tettere skogplanting og gjødsling av skog, er klare for oppstart i 2016.

SKOGKULTUR

I 2015 ble det utbetalt totalt 70,6 mill. kroner i tilskudd til skogkultur, hvorav ungskogpleie og planting utgjorde størsteparten. Tilplantet areal i 2015 var ca 172 000 dekar, noe som var en økning på ca 13 000 dekar fra 2014. Faktorer som høy avvirkning de senere årene, og tettere oppfølging av foryngelsesplikten fra kommunene, har vært utslagsgivende.

SKOGFOND

Bruken av skogfond til investeringer i skogen var på 373 mill. kroner i 2015, en økning på 45 mill. kroner fra året før. Det settes av stadig mer skogfond. Dette henger delvis sammen med økningen i avvirkning, og delvis setter skogeierne av høyere skogfondsats. Mens standardsatsen er 10 prosent av bruttoverdien, satte skogeierne i 2015 av gjennomsnittlig 13,7 prosent. Dette kan tyde på at skogeierne er blitt mer bevisste på mulighetene som ligger i skogfondsordningen.

Avtalen med Skog-Data AS om drift og vedlikehold av den landsomfattende virkesdatabasen ble avviklet i juni, og virkesdatabasen er nå innarbeidet som en del av direktoratets fagsystem ØKS.

FORYNGELSESPLIKTEN

Landbruksdirektoratet har et overordnet ansvar for å legge til rette for en effektiv gjennomføring av foryngelseskontrollen. Kommunene skal gjennomføre en systematisk oppfølging og kontroll av eiendommer som velges ut, basert på en risikovurdering av aktivitetstall for hogst og planting, fra fagsystemet ØKS. Statistikken de siste årene viser en positiv utvikling i areal som forynges etter hogst. Så langt ser det ut til at kommunens innsats med å følge opp skogeierne foryngelsesplikt stort sett har gitt effekt.

Oppfølgingen fra en del kommuner, særlig på Vestlandet, er ikke tilfredsstillende, noe som begrunnes med at kommunene ikke har ressurser til å prioritere dette. Direktoratet har bedt fylkesmennene varsle kommunene om at en forsterket kontroll må gjennomføres i 2016.

SKOGBRUKSPLANLEGGING OG MILJØREGISTRERINGER

Ansvar for skogbruksplanleggingen ble overført fra NIBIO til Landbruksdirektoratet i 2015. Det har samtidig blitt overført nøkkelkompetanse til direktoratet. Med dette er også funksjonaliteten og dataene fra det administrative oppfølgingsverktøyet for skogbruksplanlegging overført fra NIBIO til fagsystemet ØKS.

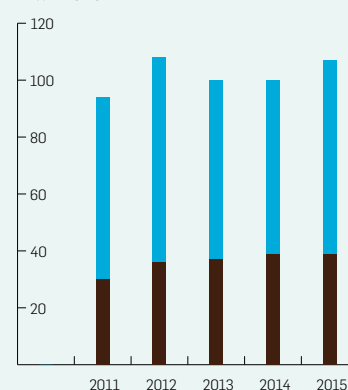
Det er fortsatt økt interesse for skogbruksplanlegging med miljøregistrering. I 2015 ble det utbetalt om lag 29 mill. kroner i tilskudd, en økning på 6 mill. kroner fra året før.

i

28

UNGSKOGPLEIE – INVESTERING OG FINANSERING

Mill. kroner

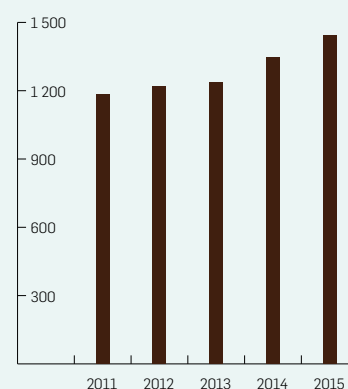

■ Egenandel
■ Tilskudd

29

INNSTÅENDE SKOGFOND VED UTGANGEN AV ÅRET

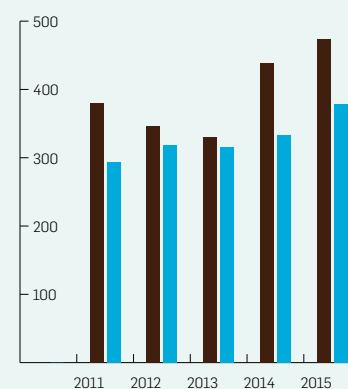
Mill. kroner

30

INNBETALT OG UTBETALT SKOGFOND

Mill. kroner

■ Utbetalt skogfond
■ Innbetalt skogfond

Jordvern og arealbruksutvikling

Landbruksdirektoratet skal følge opp juridiske virkemidler innenfor landbrukets areal- og eiendomspolitikk. Gjennom blant annet veiledning og samarbeid med andre etater bidrar direktoratet til at landbrukets arealressurser blir bedre ivaretatt.

Det er i hovedsak kommunen som forvalter jord- og konsesjonsloven. Fylkesmannen er klageinstans for kommunens vedtak. Landbruksdirektoratet er klageinstans i saker der fylkesmannen har omgjort kommunens vedtak, og i de sakene der fylkesmannen er førsteinstans. I tillegg bidrar vi med veiledning for kommuner, kommuner, fylkesmenn og privatpersoner. Vi bistår med faglig oppdatering gjennom egne fagsamlinger og med innlegg og foredrag i ulike fora.

Forskrifter om nedsatt konsesjonsgrense

For å hindre at eiendommer som bør brukes til helårsbolig blir brukt til fritidsformål, kan en kommune søke om å få forskrift om nedsatt konsesjonsgrense, og at reglene om konsesjonsfrihet uten boplikt helt eller delvis ikke skal gjelde. Forskrift om dette fastsettes av Landbruksdirektoratet. Landbruksdirektoratet behandlet seks slike søknader i 2015. I fem kommuner ble forskriften opphevet. I den siste saken ble forskriftens geografiske virkeområde endret. Per 31. desember 2015 hadde 53 kommuner slik forskrift. Det er et stort behov for informasjon om lovverket. Vi bruker våre nettsider aktivt for å veilede om gjeldende rett og om lovendringer. I tillegg besvarer vi henvendelser på telefon og e-post.

LEIEJORD OG DRIVEPLIKT

Landbruksdirektoratet har ledet en arbeidsgruppe som har vurdert problemstillinger som omhandler leiejord og driveplikt. Arbeidsgruppen har også vurdert om bruk av leiejord og endringer i driveplikten kan ha konsekvenser for jordvernet, og om innføring av en egen vernehjemmel i jordloven kan ha effekt for jordvernet. Gruppen ble nedsatt i 2014 på oppdrag fra LMD. En delrapport ble levert 1. april 2015, og sluttrapporten ble levert 1. juli 2015. Arbeidsgruppen konkluderte med at bruk av leiejord har vært avgjørende for effektivisering og opprettholdelse av matproduksjonen i Norge, og at tilgangen på leiejord har gitt produsentene anledning til å utvide driften uten å måtte kjøpe jordbruksareal. Arbeidsgruppen anbefaler å opprettholde driveplikten, men i forenklet form.

JORDVERN OG SAMFERDSEL

I 2015 har Landbruksdirektoratet deltatt i en referansegruppe som skal revidere Statens vegvesens håndbok om konsekvensanalyse (V712). Landbruksdirektoratet deltar også i en direktoratsarbeidsgruppe som arbeider med det miljøfaglige faktagrunnlaget rundt valg av traséer for ny E16 og Ringeriksbanen. Denne direktoratsgruppen hadde en samling i 2015, der mulige avbøtende og kompenserende tiltak for de ulike traséene ble gjennomgått.

NETTVERKSSAMLINGER FOR FYLKESMANNEN

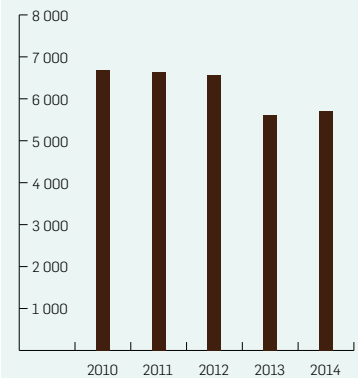
Landbruksdirektoratet har ansvar for formidling av statlig politikk som skal ivareta arealressursene. Sammen med Miljødirektoratet arrangerte vi i 2015 felles nettverkssamling for fylkesmannsembetene. Viktige temaer var areal-

i

OMDISPONERT DYRKA JORD,
GODKJENT ETTER JORD-
LOVEN OG PLAN- OG
BYGNINGSLOVEN

31

Omdisponert areal (daa)

NOTISER

NASJONAL JORDVERNSTRATEGI

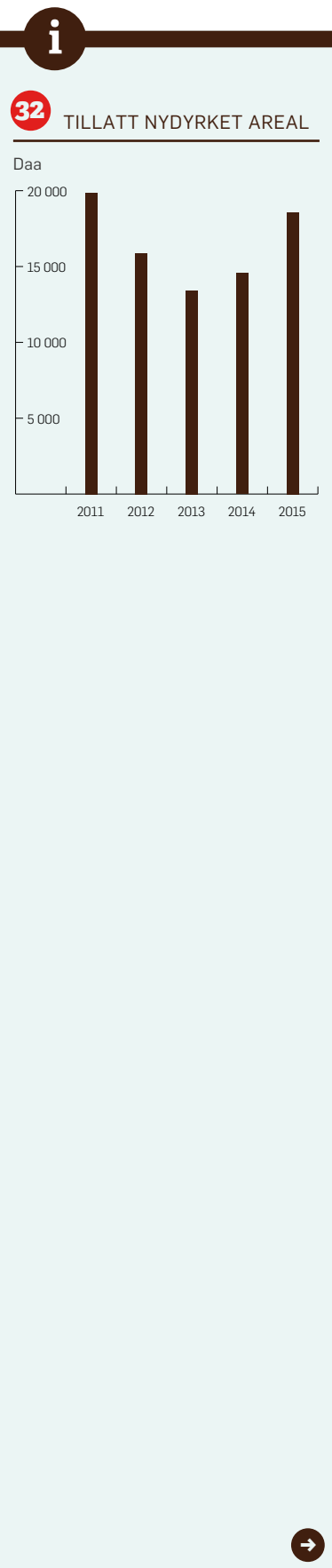
De siste årene har omdisponeringen av dyrka mark ligget rett under 6000 dekar årlig. I 2015 la Regjeringen frem en nasjonal jordvernstrategi. Landbruksdirektoratet bidro med informasjon om status og utviklingstrekk i jordvernstrategien. Strategien ble behandlet i Stortinget før jul, hvor jordvernålet ble strammet inn til at den årlige nedbyggingen av dyrka jord skal ned til 4000 dekar innen 2020.

forvaltning, naturmangfold og jordvern. Presset på jordressursene er særlig stort i enkelte fylker, derfor er det også arrangert en samling i Pressregionnettverket, som består av fylkene Rogaland, Sør-Trøndelag, Oslo/Akershus og Østfold. Direktoratet avholdt også den årvisse samlingen for landbruksjuristene i fylkesmannsembetene.

HØRINGER

I 2015 har Landbruksdirektoratet avgitt høringsuttalelser til forslag om opprettelse av 68 verneområder etter naturmangfoldloven. Vi har også avgitt hørings-svar til endringer i motorferdselloven, markaloven, retningslinjer for håndtering av stedfestet informasjon om sensitive arter, rapporten «Forenkling av utmarksforvaltningen», samt gitt innspill til Naturindeks og metode for kartlegging av naturtyper.

Sekretariatsfunksjonene

Landbruksdirektoratet er sekretær for flere styrer, råd og utvalg. For de fleste dreier det seg om å forvalte betydelige økonomiske ressurser. Noen av disse gir ut egen årsrapport.

Omsetningsrådet, styret for Statens naturskadefond, styret for Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter (FFL) og styret for forskningsmidler over jordbruksavtalen (JA) utgir egen årsrapport.

FORSKNINGSSTYRENE

Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter (FFL) og styret for forskningsmidler over jordbruksavtalen (JA) innvilger til sammen om lag 200 mill. kroner i året til ulike forskningsprosjekter. De to styrene ser arbeidet i sammenheng. Sekretariatet utfører oppgaver i tråd med forskningsstyrenes (FFL og JA) formål og vedtak. Det innebærer å forberede saker for styrene, administrere og følge opp prosjekter, ha oversikt over økonomien og formidle informasjon om FoU finansiert av FFL og JA. Landbruksdirektoratet krever inn forskningsavgift til FFL.

STATENS NATURSKADEFOND

Landbruksdirektoratet er sekretariat for styret og ankenemnda for Statens naturskadefond. Sekretariatet forbereder nye erstatningssaker for styret, klagesaker etter naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven for ankenemnda, representerer styret i rettssaker, og forvalter ordningen med vedtaks- og økonomioppfølging. Vi gir omfattende generell og individuell informasjon og veiledning om ordningen, og har deltatt på flere folkemøter i naturskaderammede kommuner i 2015.

Sekretariatet har forberedt 1 250 erstatningssaker i 2015. 739 saker er avgjort på styrets fullmakt, og 511 saker er forberedt for styrebehandling. Det er utbetalt knapt 137,5 mill. kroner for saker som har fått sitt vedtak i 2015 og tidligere år.

I 2015 ble antallet klager noe lavere enn året før. 92 klagesaker etter naturskadeloven og 71 saker etter naturskadeforsikringsloven forberedt for behandling i ankenemnda.

Klage på lensmannsskjønn behandles gjennom overskjønn i tingretten. Landbruksdirektoratet har vært prosessfullmektig i 34 overskjønn og fem overskjønnsanker i lagmannsretten. Vi har også samarbeidet med Regjeringsadvokaten i to saker der ankenemndas vedtak er brakt inn for tingretten.

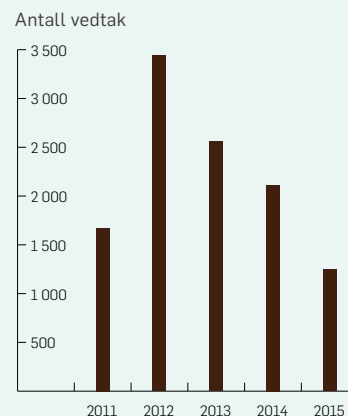
OMSETNINGSRÅDET

Omsetningsrådet skal bidra til en effektiv regulering av markedet for jordbruksprodukter til lavest mulige kostnader. Rådet har 11 medlemmer som representerer myndighetene, forbrukerne, faglagene, samvirkeorganisasjonene, industrien og handelen. Sekretariatet forbereder sakene for rådet, følger opp vedtak og krever inn og administrerer avgiftsmidler. Rådet kan delegerer myndighet til å treffe vedtak i saker som ikke er av prinsipiell karakter.

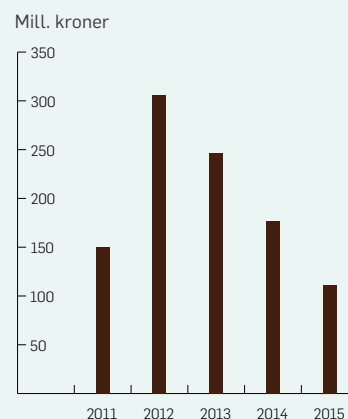
Omsetningsrådet forvaltet i 2015 et budsjett på 490 mill. kroner, og behandlet 91 saker i løpet av året. De største utfordringene for markedsreguleringen var over-

i

33 NATURSKADE – ERSTATNINGSVEDTAK

34 NATURSKADE – TILKJENT ERSTATNING (HELE LANDET)

produksjon av egg. Derfor iverksatte Omsetningsrådet skillevirksomhet, førtidsslakting og egg til produksjon av miljøfôr.

REINDRIFTSSTYRET

Reindrifftsstyret er et forvaltningsstyre oppnevnt av Landbruks- og matdepartementet. Det har sju medlemmer, tre oppnevnt av Sametinget. Lodve Solholm er leder. Landbruksdirektoratet er sekretariat og utøvende organ for Reindrifftsstyret.

Det er i 2015 forberedt og gjennomført ti møter, der fire av møtene har vært per telefon. Til sammen 88 saker er behandlet av styret, i tillegg er 34 delegerte saker og 42 referatsaker gjennomgått på styremøtene. De delegerte sakene er i hovedsak tillatelser til oppføring av gjeterhytte der styret har delegert beslutningsmyndighet til sekretariatet.

I 2015 har vi begynt å utvikle en rutine for sekretariatet som skal synliggjøre sekretariatets ansvarsområder og heve kvaliteten og effektiviteten på vårt arbeid.

ANDRE SEKRETARIATSOPPGAVER

Å være sekretariat for ulike styrever, råd og utvalg er en viktig del av Landbruksdirektoratets virksomhet. I tillegg til de som allerede er nevnt, er vi også sekretariat for Reindrifftsstyret, Reindrifftens utviklingsfond, Klagenemnd for merkesaker, Landbrukets utviklingsfond, Utviklingsfondet for skogbruk og Markedsutvalget for reinkjøtt.

KLAGENEMNDA FOR MERKESAKER

Klagenemnda har avholdt to møter i 2015. Det er forberedt og behandlet 21 saker.

Klagenemndas medlemmer og sekretariatet har samarbeidet med Regjeringsadvokaten i to saker som var stevnet inn for Indre-Finnmark tingrett. Etter at den første saken ble avgjort i tingretten, så ble den andre saken trukket tilbake av saksøker.

REINDRIFTENS UTVIKLINGSFOND

Reindrifftens Utviklingsfond (RUF) har avholdt tre møter. Styret har behandlet 118 saker, forberedt av Landbruksdirektoratet. Videre har styret ønsket raskere saksbehandling for enkelte sakstyper. Sekretariatet skal lage forslag til delegasjon som styret skal ta stilling til i 2016.

MARKEDSUTVALGET FOR REINKJØTT

Sekretariatet for Markedsutvalget for reinkjøtt og prosjektet «Rein – helten på vidda» ble høsten 2015 flyttet fra Alta til Oslo. Utvalget er opprettet av Norske Reindrifftsamers Landsforbund (NRL) og staten, og skal sikre reinkjøttet positiv oppmerksomhet. Dette gjøres bl.a. gjennom generisk markedsføring av reinkjøtt ved hjelp av Opplysningskontoret for egg og kjøtt (OEK). Det ble avholdt fem møter i utvalget i 2015.

UTVIKLINGSFONDET FOR SKOGBRUKET

Landbruksdirektoratet er sekretariat for Utviklingsfondet for skogbruket. Fondet har som formål å fremme forskning, utvikling, informasjon og opplæring innen skogbruket. Årlige tildelinger ligger på 3,5 – 4 mill. kroner. I 2015 ble det tildelt ca. 3.5 mill. kroner til ni nye prosjekter og tre studiestipend.

Kompetanse- og organisasjonsutvikling

Landbruksdirektoratets administrative støttefunksjoner er organisert i en styringslinje uavhengig av geografisk arbeidssted. Før sammenslåingen hadde Statens reindriftsforvaltning sju årsverk innen administrasjon. Av disse er 3,6 årsverk lagt til Avdeling administrasjon (ADM). 3,4 årsverk er frigjort til reindriftsfaglige oppgaver. I tillegg er det opprettet to engasjementstillinger for å styrke arbeidet. Videre er ett årsverk knyttet til inkassoadministrasjon fra kontoret i Oslo overført til kontoret i Alta.

For å utvikle organisasjonen i tråd med intensjonen med opprettelsen av Landbruksdirektoratet, er det gjennomført et ettårig organisasjonsutviklingsprosjekt. Dette har medført bedre organisering og en mer lærende og enhetlig organisasjon. Vi har gjennomført flere delprosjekter av avdelinger og kontorsted, deriblant kartlegging av IKT, kommunikasjonsstrategi, felles intranett, felles personal- og lønnspolitikk, koordinering av fellestjenester og arkiv, introduksjonsprogram for nye medarbeidere og årlig direktoratsamling.

Det er gjennomført medarbeiderundersøkelser vår og høst 2015. Resultatene i undersøkelsene blir fulgt opp systematisk.

Kommunikasjon

Halvannet år etter at Landbruksdirektoratet ble etablert, er nettstedet landbruksdirektoratet.no ved utgangen av 2015 delt på de to serverne som henholdsvis Statens reindriftsforvaltning og Statens landbruksforvaltning hadde sine nettsider på. Det har vært lagt ned betydelig innsats for å få disse to nettsidene inn på felles plattform. Arbeidet med å skape en god digital infrastruktur har hatt sikkerhet som den høyest prioriterte oppgaven. Siden nettløsningen ikke er en del av fagsystemene, er det ikke her sikkerhetsutfordringene har vært størst. Ved årsskiftet var forberedelsene til å slå sammen de to nettstedene så godt som fullført. Arbeidet med kommunikasjonsstrategi var også så godt som fullført.

Landbruksdirektoratet deltar i den årlige omnibusundersøkelsen til Agri Analyse som undersøker bønders kjennskap til og vurderinger av ulike organisasjoners nettsteder. Siden den har så konkret målgruppe, er undersøkelsen relevant også etter sammenslåing. 76 prosent av de som har svart, har kjennskap til landbruksdirektoratet.no. Det er opp 15 prosentpoeng fra 2014, og likt med kjennskapet til SLF i 2012 og 2013. I samme undersøkelse svarer 67 prosent at denne hjemmesiden er svært nyttig eller ganske nyttig. Det er en liten oppgang fra 2014, men 10 prosentpoeng under årene før sammenslåingen.

Besøket på landbruksdirektoratet.no og reindrift.no var på 840 376 økter med 265 250 unike brukere. Antall økter er opp drøye 7 prosent fra 2014, mens det var 3 prosent flere unike brukere. En høy andel av besøkene er gjort av personer som har besøkt nettstedene tidligere.

Landbruksdirektoratet arrangerer årlig mange seminarer og fagmøter med interessante innledere og vesentlig faglig oppdatering. I løpet av 2015 har vi etablert et tilbud med videoopptak av disse arrangementene som blir publisert i etterkant og liggende tilgjengelig via vår nettside. Slik blir det mulig også for dem som ikke har anledning til å være til stede, å se og høre innleiderne.

Vi mottar stadig flere ønsker om innsyn gjennom offentlig elektronisk postjournal. I 2015 var det 1 183 begjæringer, mot 1 081 i 2014. Dette kan forklares med økt interesse for Landbruksdirektoratets arbeidsfelt, eller at flere er blitt kjent med muligheten for å sende en innsynsforespørsel.

Reindriftsnytt kom ut med tre blader i løpet av 2015. Landbruksdirektoratet har startet en gjennomgang av hele kommunikasjonen vår rettet mot reindriftsnæringen for i større grad å kunne tilby en mest mulig effektiv kommunikasjon med mest mulig effektiv ressursbruk. Arbeidet blir gjennomført i løpet av 2016.

Landbruksdirektoratet har mottatt et stort antall mediehenvendelser også i 2015. Reintallsproblematikken, erstatning i tilknytning til sanering av MRSA-besetninger, problemer rundt avlingsskadeerstatning knyttet til den vanskelige våronna i deler av landet, er blant de temaene som har medført flest henvendelser.

Arbeidet med godt språk fortsetter. I 2015 gjennomførte vi to heldagskurs i klarspråk med ekstern kursleder og god deltakelse. Vi har også søkt om og mottatt 50 000 kroner fra Difi til å kjøpe eksterne språktjenester for å jobbe med tekster knyttet til reintallstilpasning i Finnmark. Vi viderefører arbeidet med klarspråk også i 2016 fordi språkbevissthet er viktig og det er nødvendig å vedlikeholde den hele tiden.

DEL 4 STYRING OG KONTROLL

Styring og kontroll

Gjennom en mer systematisk og helhetlig internkontroll legger Landbruksdirektoratet grunnlaget for å redusere risiko og sårbarhet i virkemiddelforvaltningen. Vi har tatt i bruk et verktøy som har gitt oss god oversikt og hjulpet oss å sette inn tiltak.

Arbeidet med internkontroll fra tidligere år er videreført i 2015 med tanke på å utvikle et mer enhetlig og helhetlig internkontrollsystem i direktoratet. Piloten fra 2014 ble forbedret med å definere fire mål for virkemiddelforvaltningen i direktoratet, med tilhørende suksesskriterier og risikoområder. Her er blant annet resultater fra prosjektet i 2014 om mislighetsprofil innarbeidet. Høsten 2015 ble piloten satt ut i full skala, dvs. at den er gjennomført i tre av fire avdelinger. Med bruk av felles hjelpeverktøy og samme arbeidsmetodikk, foretok avdelingene en risikovurdering av 50 prosent av de virkemidlene vi forvalter. Det er i tillegg laget forslag til risikoreduserende tiltak. Disse forslagene skal vurderes og prioriteres gjennom avdelingsvise handlingsplaner, med løpende rapportering i 2016. Direktoratet mener dette har gitt oss god oversikt over hvor risikoen er for de ulike virkemidlene, og hvilke tiltak som skal gjennomføres for å redusere risikoen der denne vurderes som høy.

Forbedringsarbeidet fortsetter i 2016, ved at resten av ordningene blir risikovurdert. I tillegg vil den siste avdelingen innlemmes i dette arbeidet. Videre vil internkontrollsystemet bli utvidet fra å dekke forvaltning av virkemidler til også å dekke viktige stabs- og støttefunksjoner i 2016.

Hjelpeverktøyet som er tatt i bruk i direktoratet er det samme som ble introdusert for fylkesmannens landbruksavdelinger i 2014.

Finansdepartementets Rundskriv R-117 trådte i kraft 1. juni 2015. Det krever at alle statlige virksomheter av en viss størrelse skal vurdere om de bør bruke internrevisjon. Rundskrivet legger også klare føringer for hvordan internrevisjonen, dersom etaten beslutter å opprette en slik funksjon, skal organiseres, hvilken kompetanse som kreves og hvilke metoder som skal anvendes i internrevisjonens arbeid. Landbruksdirektoratet faller innenfor dette kravet, og har startet vurdering av behovet for internrevisjon. Direktoratet har valgt å benytte

Arbeidet med internkontroll fra tidligere år er videreført i 2015

Direktoratet for økonomistyring (DFØ) sin veileder og metode for en slik vurdering. Prosessen skal være sluttført innen fristen 1. mai 2016.

EKSTERN KONTROLL

I 2015 har vi primært kontrollert fylkesmannens forvaltning. Våre kontroller har vært rettet mot forvaltningen av erstatninger etter klimabetingede skader, fylkesmannens oppfølging av kommunenes arbeid med produksjonstilskudd og fylkesmannens forvaltningskontroller av kommunene. Landbruksdirektoratet har kontrollert alle embetene på utvalgte områder innen nevnte temaer. Risikovurderinger har vært førende for hvilke områder som ble valgt. Det ble derfor avdekket en del feil, noe som bekreftet vår vurdering av risiko. Fylkesmennene har vært positive og endret sin praksis, og internt i Landbruksdirektoratet er det iverksatt tiltak som skal redusere fremtidige feil. Mye er allerede gjennomført, mens noe tar lengre tid å få på plass.

SIKKERHET OG BEREDSKAP

Generelt vurderes sikkerhetstilstanden i 2015 som god. Det har imidlertid vært utfordringer knyttet til utvikling og vedlikehold av fagsystemene innenfor forvaltningen av reindrift, noe som har påvirket både tilgjengelighet og konfidensialitet. Det ble derfor i 2015 igangsatt et arbeid for å etablere et tilfredsstillende vedlikehold av fagsystemene. Nytt vedlikeholdsregime var på plass i november. Vi vurderer at situasjonen er under kontroll ved utløpet av 2015.

Informasjonssikkerhet

I 2015 ble det samlet for direktoratet meldt inn og registrert 47 sikkerhetshendelser, de fleste av disse har vært av lav alvorlighetsgrad. I tillegg har det vært en rekke henvendelser om ulike varianter av uønsket e-post, dvs. spam. Omfanget av dette ser ut til å ha vært størst i perioden februar–april. Vi har ikke registrert uønskede hendelser som følge av spam.

Tilgjengelighet

Driftssituasjonen var i 2015 god, med opetid for både eksterne og interne tjenester på nærmere 100 prosent. Vårt krav til tilgjengelighet i avtale med leverandør er 99 prosent av driftstiden, som er døgnet rundt alle dager i året. Opetid har vært innenfor dette kravet i hele perioden.

Av de innmeldte sakene har to vært middels alvorlige hendelser som påvirket tilgjengeligheten til tjenestene våre i noen timer, men som samtidig er håndtert og løst uten videre konsekvenser.

Videre har vi hatt to alvorlige hendelser i forbindelse med drift av fagsystemer innenfor reindriftsforvaltningen. Hendelsene var relatert til hverandre. Fagsystemene var ikke tilgjengelig i to døgn i juni, og funksjonalitet for innlesing av data fungerte ikke en periode etter dette. Etter at feilene ble rettet kom systemene tilbake i ordinær drift, og tjenestene har vært tilgjengelige etter dette.

Konfidensialitet og integritet

Det er registrert én alvorlig hendelse knyttet til konfidensialitet, hvor informasjon fra reinmerkeregisteret var tilgjengeliggjort på internett uten hjemmel. Registeret ble derfor fra og med den 4. juni stengt for innsyn via internett. Det er videre registrert tre middels alvorlige hendelser knyttet til konfidensialitet innenfor reindriftsområdet. Det er ikke registrert hendelser som har påvirket integritet til informasjon som behandles av direktoratet.

Generelt vurderes sikkerhetstilstanden i 2015 som god

Beredskap

Landbruksdirektoratet gjennomførte øvelsen «Importvernet og forsyningsberedskap» i februar der markedsregulatorene, LMD og Landbruksdirektoratet, deltok. Formålet med øvelsen var å øve regelverk, planverk, beslutningsprosedyrer og kommunikasjon i en forsyningskrise. I tillegg ønsket vi å kartlegge evne til respons og gjennomføring av aktuelle tiltak.

I desember ble det gjennomført kombinert kurs og beredskapsøvelse for direktoratets sentrale kriseledelse.

Tidstyver

Arbeidet med tidstyver i Landbruksdirektoratet har fortsatt i 2015. En del av de interne tidstyvene i direktoratet som ble kartlagt i 2014 er fulgt opp i 2015. Slike interne forbedringstiltak vil også fortsette i 2016. Direktoratet har videre identifisert og rapportert inn fire brukerrettede tidstyver i 2015. Disse er knyttet til to konkrete utviklingsprosjekter i direktoratet. Det ene er etablering av nytt IKT-system for digital forvaltningsstøtte for kommuner, fylkesmenn og for direktoratet selv (erstatning av Saturn). Det andre er et nytt naturskadesystem som skal gi gode digitale løsninger, mer effektiv saksbehandling, raskere utbetalinger, god informasjon og tilpasningsdyktige løsninger knyttet til ny naturskadelov. I forlengelse av prosjektene, og for fremtidig systemutvikling, skal vi tilrettelegge for bruk av digital postkasse for vedtaksbrev og en kilde for vedlikehold/oppdatering av kontonummer via Altinn.

INKLUDERENDE ARBEIDSLIV

Landbruksdirektoratet er en virksomhet som arbeider for et inkluderende arbeidsliv (IA). Som IA-bedrift er vi forpliktet av IA-avtalens måltall:

- Et sykefravær som ikke overstiger 4,7 prosent
- Vi skal fremme mangfold og likestilling
- Gjennomsnittlig avgangsalder bør være på minst 65 år

Delmål 1 – sykefravær

Måltallet for sykefravær er 4,7 prosent i gjennomsnitt per år.

Vi arbeider kontinuerlig med å forebygge og følge opp sykefravær, blant annet med hjelp av bedriftshelsetjenesten og ergonomiske tiltak. Vi tilrettelegger for medarbeidere i ulike livsfaser. Treningskampanjen er et populært tiltak for å fremme helse og velvære. En tredel av de ansatte deltok i ordningen i 2015.

I tillegg har vi et aktivt bedriftsidrettslag.

SYKEFRAVÆRET I LANDBRUKSDIREKTORATET I 2015

	Alle ansatte	Kvinner	Menn
Samlet sykefravær 2015	5,5	7,2	3,1
Legemeldt sykefravær 2015	4,1	5,6	2

Sykefraværet skyldes primært langtidsfravær, ikke arbeidsrelatert sykdom.

Langtidssykefravær blir fulgt opp i tett samarbeid med nærmeste leder og NAV og bedriftshelsetjenesten etter behov. Korttidsfraværet er lavt, og vår vurdering av sykefraværet for 2015 er at vi er tilfreds med status.

Det er ikke registrert hendelser som har påvirket integritet til informasjon som behandles av direktoratet

Delmål 2 – mangfold og likestilling

Landbruksdirektoratet er opptatt av å fremme mangfold og inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne. Vi tilrettelegger for dette gjennom personalpolitikken, rekrutteringsrutiner og samarbeid med NAV. Vi annonserer også ledige rekrutteringstillinger på Unge funksjonshemmedes jobbportal for personer med nedsatt funksjonsevne.

Delmål 3 – gjennomsnittlig avgangsalder

Landbruksdirektoratet har som målsetting at gjennomsnittlig avgangsalder i perioden 2015 – 2018 skal være minst 65 år. Den gjennomsnittlige pensjonsalderen var i 2015 på 65,3 år. Gjennomsnittsalderen til de ansatte per 31. desember 2015 var på 45,8 år.

ET FLERKULTURELT KOLLEGIUM

I tillegg til disse tre delmålene ønsker Landbruksdirektoratet å inkludere flere personer med innvandrerbakgrunn, både gjennom ansettelse i ordinære stillinger og tilbud om arbeidspraksis. Ett av tiltakene for å bidra til økt rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn er at vi kaller inn minst én kvalifisert søker med innvandrerbakgrunn til intervju ved ledige stillinger.

Landbruksdirektoratet har i 2015 hatt to praktikanter med innvandrerbakgrunn. En av dem valgte å slutte for å begynne å studere, mens den andre fikk forlenget praksisperioden sin utover i 2016 for å gi vedkommende bredere kompetanse på det respektive fagområdet.

Vi har ikke hatt lærlinger i 2015.

LIKESTILLING OG LIKELØNN

Landbruksdirektoratet er opptatt av å fremme likestilling og motvirke diskriminering basert på kjønn. Av det totale antall ansatte 31. desember 2015 er 61 prosent kvinner og 39 prosent menn.

Landbruksdirektoratet har ved årsskiftet 17 midlertidig ansatte. Kjønnfordelingen er seks kvinner og elleve menn. Videre er det syv personer i direktoratet som er innvilget redusert stilling som følge av omsorg i hjemmet, alle er kvinner. I løpet av 2015 har også totalt åtte personer vært ute i foreldrepermisjon. Fordelingen mellom kvinner og menn er her syv kvinner og en mann.

Relative andeler	Andel kvinner av det totale antall kvinnelige ansatte	Andel menn av det totale antall mannlige ansatte
Midlertidige ansatte	4,3	12,3
Redusert stilling pga. omsorg	5,0	-
Foreldrepermisjon	5,0	1,1

Målet er at kvinneandelen blant ledere med personalansvar skal være minimum 40 prosent. Per 31. desember 2015 var kvinneandelen på 44,4 prosent.

Det ble ikke gjennomført lokale forhandlinger i 2015. Her er status når det gjelder likelønn mellom kvinner og menn per 31. desember 2015.

Per 31. desember 2015 var kvinneandelen på 44,4 prosent

Stillingsgrupper	Totalt antall	Kvinner (prosent)	Menn (prosent)	Kvinnerns andel av menns snittlønn
Samlet i virksomheten per 31.12.2015	228	61	39	90,7
Ledere med personalansvar	27	44,4	55,6	99,3*
Ledere uten personalansvar	4	50	50	65,1
Seniorrådgivere	99	59	41	98,1
Rådgivere	70	63	37	98,4
Saksbehandlere	28	82	18	93,4

- Antall ansatte inkluderer også vikarer.
- Adm.dirrektørs lønn er holdt utenom da han er på lederlønnskontrakt.

DEL 5
VURDERING
AV FREMTIDS-
UTSIKTER

Vurdering av fremtidsutsikter

Som direktorat er vi styrt av de rammebetingelsene som fastsettes av Stortinget og Regjeringen, både med hensyn til budsjett og andre virkemidler, for å nå målene for landbruks- og matsektoren. Vi har klart å opprettholde aktivitet og levert godt på de aller fleste oppdrag, til tross for sammenslåing og kutt i driftsbudsjettet. Vi jobber jevnt og trutt for å effektivisere og forbedre innsatsen, men ytterligere budsjettkutt kan påvirke vår evne til å fylle hele samfunnsoppdraget på en god måte, og vi ser behov for en god dialog med departementet om prioriteringer framover.

LANDBRUK, KLIMA OG NATURSKADER

Endringer i klima påvirker betingelsene for produksjon både i jordbruk, reindrift og skogbruk. Klimaforskerne mener vi får et våtere og varmere klima. Snøen vil legge seg senere på høsten og smelte tidligere på våren og vi får mer og hyppigere nedbør. Norge må derfor iverksette tiltak for klimatilpassing for å redusere omfanget av naturskader. For landbruket kan endringen føre til forlengelse av vekstsesongen, vi kan få større avlinger, men samtidig mer krevende drifts- og beiteforhold. Det kan bli økt risiko for skader, avlingstap og forurensing fra landbruket. Det er en økt interesse for å ta i bruk frø- og plantesorter som har potensial for økte avlinger. Utfordringen med nye sorter som ikke er tilpasset norske forhold kan være forhøyet risiko for avlingssvikt og økonomisk tap. Dette krever økt oppmerksomhet i årene framover. Landbruket har også, på linje med alle andre sektorer, et ansvar for å redusere egne klimagassutslipp og bli mer klimaeffektivt (mindre utslipp per produsert enhet). En arbeidsgruppe leverte 19. februar 2016 utredningen «Landbruk og klimaendringer» til LMD. Landbruksdirektoratet må påregne å bli involvert både i videre utvikling og implementering av effektive virkemidler for å redusere klimagassutslippene fra landbruket, og i arbeidet med virkemidler som kan bidra positivt i klimaregnskapet bl.a. på skogområdet.

PRODUKSJON PÅ NORSKE RESSURSER

Befolkningen i Norge vil fortsette å øke i overskuelig fremtid. Samtidig har jordbruksareal i drift gått ned det siste tiåret, produktivitetsutviklingen i planteproduksjonen (korn og gras) ser ut til å ha stagnert, og det er betydelig underdekning av storfekjøtt, med økende import som konsekvens. Vi har store utmarksbeiteressurser tilgjengelig for kjøttproduksjon, og i en del områder av landet er utnyttelsen av disse ressursene lav. Innen reindriften er potensialet for økt verdiskaping langt høyere enn det som utnyttes i dag. Utmarksbeiting bidrar til å opprettholde landskapskvaliteter samfunnet er interessert i. Tradisjonell utmarksbeiting står overfor store utfordringer blant annet på grunn av

strukturendringer og kostnader knyttet til tilsyn, sanking og tap av dyr. Hovedutfordringen fremover blir å innrette virkemidlene slik at norske produksjonsressurser utnyttes effektivt og tåler økende internasjonal konkurranse, samtidig som vi ivaretar de positive gevinstene knyttet til helse, miljø og klima.

MER HELHETLIG LANDBRUKSFORVALTNING

Sammenslåingsprosessen har det siste året krevd betydelig innsats og ressurser av oss, men også lagt grunnlaget for en mer helhetlig landbruksforvaltning. Vi er nær ved å være over «kneika» og forventer nå å ha blitt ett direktorat.

Landbruksdirektoratets oppgaveutførelse er sterkt IKT-understøttet i alle ledd, og IKT er et helt nødvendig verktøy for å kunne levere de tjenestene som forventes av oss.

I 2015 startet vi et omfattende arbeid knyttet til samordning av IKT-løsninger for de to fusjonerte etatene Statens landbruksforvaltning og Statens reindriftsforvaltning. Dette arbeidet er prioritert og vil fortsette i 2016. Vi anser det som helt nødvendig å få dette på plass for å bygge et samlet og enhetlig direktorat.

Vi arbeider kontinuerlig med forbedringer på dette området, og mener det er sentralt å kunne vri mest mulig av IKT-midlene til videreutvikling og forbedringer, heller enn å binde dem opp i drift av det bestående.

Fra nyttår i 2017 skal vi iverksette ny naturskadelov, hvor regelverk og forvaltningsmodell blir vesentlig endret. Vi bygger en ny IKT-løsning for å understøtte nytt lovverk. Regelendringene medfører at flere oppgaver skal utføres av direktoratet. For å kunne gjennomføre forvaltningen innenfor de rammer vi får stilt til disposisjon, så må vår nye digitale løsning blir så enkel og brukervennlig at kundene våre velger den digitale veien fremfor kostnadsdrivende papirbaserte løsninger.

Vi bygger samtidig ny IKT-løsning for forvaltning av produksjonstilskuddene. Den mest sentrale delen av dagens løsning ble utviklet på 80-tallet. Det er derfor gledelig at vi nå har fått på plass finansiering av ny løsning. Tilsvarende som for naturskadeordningen gjennomføres det parallelt en omfattende omlegging av forvaltningsmodellen for produksjonstilskuddene. Jeg føler meg trygg på at disse endringene vil gi oss en mer robust og mindre arbeidsintensiv forvaltning. Vi ser også at ny IKT-løsning vil fjerne en del manuelle flaskehals, og spesielt kunne frigjøre ressurser som i dag er bundet opp i manuelle oppgaver hos fylkesmennene.

Direktoratet har en utfordring fordi vi opererer på nasjonalt nivå, samtidig som vi har ansvaret for å etablere forvaltningssystemer også for lokale og regionale myndigheter. Etablering av nye elektroniske tjenester og systemer gir oss varig økte driftsutgifter, mens nytten og innsparingen i all hovedsak oppstår hos sluttbrukere og andre forvaltningsledd som kommuner og fylkesmenn. Dette gjør det krevende og utfordrende for oss å gjennomføre utviklingsprosjekter innenfor IKT-området, fordi utvikling, vedlikehold og drift av nye systemer og tjenester i liten grad kan finansieres gjennom innsparingstiltak i egen virksomhet.

Landbruksdirektoratet forvalter store økonomiske og mange juridiske virkemidler, og har dermed et stort og bredt kontrollansvar. Arbeidet med internkontroll må derfor videreføres med tanke på å utvikle et mer enhetlig og helhetlig internkontrollsystem i direktoratet. Finansdepartementet krever at alle statlige virksomheter av en viss størrelse skal vurdere om de bør bruke intern-

revisjon. Direktoratet har valgt å benytte metode og veileder fra Direktoratet for økonomistyring (DFØ) for en slik vurdering. Dette skal være ferdig i 2016.

I strategien vår for 2015-2020 har vi pekt ut fire mål for strategiperioden:

- bidra til å nå de landbrukspolitiske målene
- utvikle direktoratsrollen
- videreutvikle og forenkle virkemidlene
- forbedre og effektivisere forvaltningen.

For å nå disse målene har vi pekt ut fem strategier som angir hvor vi må gjøre en innsats for å nå målene og derigjennom oppfylle samfunnsoppdraget.

Landbruksdirektoratet har bred og solid kompetanse som gjør oss godt rustet til å fylle samfunnsoppdraget på en god måte. Vi vurderer i hovedsak evnen vår til å nå fastsatte mål og forventet resultat på lengre sikt som god.

DEL 6
ÅRS-
REGNSKAP

Årsregnskap innhold

LEDELSESKOMMENTAR
ÅRSREGNSKAP 2015 / 58

 REGNSKAP FOR
LANDBRUKSDIREKTORATET / 64

 REGNSKAP FOR
LANDBRUKETS UTVIKLINGSFOND / 74

 REGNSKAP FOR
REINDRIFTENS UTVIKLINGSFOND / 77

Ledelses- kommentar årsregnskap 2015

Landbruksdirektoratet ble opprettet 1. juli 2014 og er et ordinært forvaltningsorgan underlagt Landbruks- og matdepartementet. Landbruksdirektoratet har ansvar for å iverksette store deler av landbruks- og matpolitikken fastsatt av Stortinget og Regjeringen. Sentrale forvaltningsområder er jordbruk, skogbruk, reindrift, landbruksbasert handel og industri og erstatning etter naturskade. Virkemidlene skal bidra til god måloppnåelse innenfor de overordnede målene for landbrukspolitikken. Som en del av direktoratets oppgaver, fører vi regnskap for fire statlige fond. Landbrukets utviklingsfond og Reindriftens utviklingsfond har direktoratet forvaltningsansvar for og er inkludert i vårt årsregnskap. Fondet for forskningsavgift på jordbruksprodukter og Utviklingsfondet for skogbruk har egne styrever som avlegger egne årsregnskap. Disse blir publisert på direktoratets hjemmeside.

BEKREFTELSE

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra Landbruks- og matdepartementet i instruks for økonomi- og virksomhetsstyring. Jeg mener regnskapet gir et dekkende bilde av Landbruksdirektoratets disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld. Fra og med 2015 er Landbruksdirektoratet tildelt et nytt kapittel (kap 1142) i statsregnskapet og avlegger ett regnskap. Sammenligningstallene for 2014 består av summen av regnskaps-tallene for tidligere Statens landbruksforvaltning (kap 1143) og tidligere Statens reindriftsforvaltning (kap 1147).

Jeg bekrefter også at bevilgningsrapportering og fondsregnskapene for Landbrukets utviklingsfond og Reindriftens utviklingsfond gir et dekkende bilde for fondenes virksomhet.

VURDERING AV VESENTLIGE FORHOLD

Landbruksdirektoratet – endringer i forhold til tildeling

I 2015 har Landbruksdirektoratet samlet disponert tildelinger på utgiftssiden med 234 510 000 kroner, jf. bevilgningsrapporteringen og note A, kapittel 1142, post 01. Etter justering for avgitt belastningsfullmakt og inntekter fra offent-

lige refusjoner og merinntekter, har Landbruksdirektoratet en mindreutgift på 9 276 613 kroner jf. note B. Mindreutgiften skyldes hovedsakelig refusjon pga. momsreformen og tidsforskyvning og forsinkelser av planlagte prosjekter.

Landbruksdirektoratet er tildelt til sammen 15 040 146 938 kroner på utgiftskapitler som benyttes til å forvalte tilskudd og erstatninger, herunder ordninger som forhandles over reindrifftsavtalen og over jordbruksavtalen. Av dette er 14 963 965 981 kroner utbetalt i 2015. Dette er en utnyttelsesgrad på 99,5 prosent. Det gir en mindreutgift på 76 180 957 kroner som for en stor del skyldes at utbetalinger over en rekke tilskudds- og erstatningsordninger ikke er avgrenset til ett budsjettår. Bevilgningene er derfor overførbare. I tillegg har vi bevilgninger som er overslagsbevilgning, hvor tilskuddet er basert på en mengde levert vare og det kan være vanskelig å prognosere eksakte utgifter. Dette er tilfellet for pristilskudd på korn for 2015 der prognosene ble endret sent på høsten etter at nysaldering av budsjettet var gjort.

Under ordningen Naturskade, erstatninger (kapittel 1148, post 71) er det et ansvar per 31. desember 2015 på 89,9 mill. kroner. Ansvar er knyttet til gitte, ikke innfridde tilsagn om erstatning.

Landbruksdirektoratet har inntektsført 56 352 287 kroner på inntektskapittelet, noe som er 16 651 287 kroner mer enn inntektskravet. Denne merinntekten skyldes i hovedsak refusjon fra fondene direktoratet er regnskapsfører for. I henhold til veileder for fond skal det ikke føres utgifter til lønn, reiser og kjøp av tjenester direkte i fondet. Utgiftene må derfor føres i Landbruksdirektoratets regnskap og refunderes.

Fra 2015 er det innført nøytral merverdiavgift for ordinære statlige organer. Det vil si at Landbruksdirektoratet har fått redusert sin driftsbevilgning tilsvarende et beregnet beløp som vi antas å føre på kapittel 1633, post 01. Vi har dermed fått fullmakt til å utgiftsføre merverdiavgiften, etter visse regler, på Finansdepartementets kapittel 1633, post 01. For Landbruksdirektoratet utgjorde dette 13 275 540 kroner i 2015, jf. bevilgningsrapporteringen. Beløpet inkluderer merverdiavgift som tilhører belastningsfullmakter som føres på andre kapitler og poster enn direktoratets egen drift.

Landbruksdirektoratet – endringer mot foregående år

Artskontorrapporteringen viser at vi har inntekter på 56 352 287 kroner i 2015, en marginal økning fra 2014. 39 565 592 kroner er inntekter fra statlige fond og ordninger som skal dekke Landbruksdirektoratets utgifter knyttet til vår administrasjon og regnskapsføring av disse, jf. note 1. I tillegg belaster vi vårt driftsregnskap med utgifter som gjelder disse fondene/ordningene og hvor de refunderer utgiften. For 2015 beløp denne inntekten seg til 15 318 529 kroner. Rapporterte utbetalinger til lønn og sosiale utgifter beløper seg til 138 905 645 kroner i 2015, som er en økning på knappe 2 mill. kroner, eller 1,5 prosent fra 2014, jf. note 2.

Utbetaling til drift beløper seg til 102 736 783 kroner i 2015, en økning på nær 8,8 mill. kroner fra 2014, jf. note 3. Driftsutgiftene i 2015 er som følge av innføring av nøytral merverdiavgift, ført uten mva. Driftsutgiftene for 2014 er imidlertid inklusive mva, slik at den relle økningen fra 2014 til 2015 er 22 mill. kroner. Økningen skyldes i all hovedsak utvikling av to nye IKT-systemer for pro-

duksjonstilskuddene og naturskade, samt utgifter til pramming av rein som for 2014 ikke var inkludert i artskontorrapporteringen.

Utbetalinger til investeringer utgjorde 3 312 288 kroner i 2015, en økning på i underkant av 0,5 mill. kroner fra 2014, jf. note 5. Økningen skyldes hovedsakelig kjøp av nytt inventar til nye kontorer i Alta.

Inntekter fra salg av importkvoter ble 237 380 679 kroner *) i 2015, en økning fra 2014 på i overkant av 12,7 mill. kroner, jf. Note 6. Dette skyldes trenden med fortsatt høye priser på tollkvoter.

Utbetalinger av tilskudd og stønader beløp seg til 14 849 072 821 kroner i 2015. Dette er en økning fra 2014 på 115,5 mill. kroner. Tilskuddenes og erstatningenes egenart kan gjøre at utbetalingstidspunktet forskyves mellom år. Derfor består utbetalt beløp av både årets bevilgning og deler av tidligere års bevilgning.

Landbrukets utviklingsfond

Midler fra Landbrukets utviklingsfond skal brukes til tiltak som tar sikte på å styrke og bygge ut næringsgrunnlaget på landbrukseiendommer. Rammer og forutsetninger blir fastsatt av Stortinget hvert år etter jordbruksoppgjøret. Landbruks- og matdepartementet fastsetter forskrifter og/eller nærmere regler for forvaltningen og fordeler midlene til tilskuddsforvalterne. De ulike forvaltningsorganene kan fastsette utfyllende retningslinjer ved behov. Utgiftene til administrasjon mv. blir dekket av fondsmidlene etter nærmere retningslinjer og rammer fastsatt av Landbruks- og matdepartementet. Tilskudd og lån som blir betalt tilbake, går inn i fondet. Fondets kapital er plassert på rentebærende konto innenfor statens konsernkontoordning i Norges Bank, samt gjennom Innovasjon Norges (IN) utlånsvirksomhet.

Fondsregnskapet for 2015 viser et underskudd på 114 mill. kroner. Det var prognosert et underskudd på 177 mill. kroner. Avviket skyldes hovedsakelig at det ble utbetalt 74 mill. kroner mindre enn prognosert da enkelte ordninger er blitt mer forsinket og har vært mindre etterspurt enn forventet. I tillegg ble bevilgning til LUF noe lavere enn prognosen.

Fondets ansvar er pr 31.12.15 2 289,9 mill. kroner inkl. rentestøtte og har økt med 143,7 mill. kroner. Mange av LUF-ordningene er prosjekter som ofte går over flere år, og mange av utbetalingene vil derfor komme en stund etter innvilget søknad. Rammen til fondet økte både i 2013 og 2014. Denne økningen gjør at ansvaret i fondet fortsetter å øke.

Reindriften utviklingsfond

Reindriftens utviklingsfond skal, gjennom bruk av økonomiske virkemidler, bidra til å utvikle reindriftsnæringen i samsvar med de reindriftspolitiske mål. Økonomiske rammer og føringer for øvrig blir fastsatt av Stortinget etter de årlige reindrifts-avtaleforhandlingene. Landbruks- og matdepartementet fastsetter forskrifter. Reindriftens utviklingsfond har eget styre, som forvalter deler av fondet.

Fondsregnskapet for 2015 viser et overskudd på 9,3 mill. kroner. Inntektssiden består av bevilgningen over reindriftsavtalen for 2014/2015 på 33,7 mill. kroner,

*) Dette tallet avviker noe fra tallet som står under Tolladministrering på s. 29, og skyldes at dette er faktisk innbetalte auksjonsbeløp per 31. desember.

overføringer, tilbakebetaling av lån, renteinntekter og innbetalt prammeavgift. Kostnadssiden gjelder utbetaling av tildelinger som er vedtatt i 2015 og tidligere år. Fondets egenkapital per 31. desember 2015 var 80,0 mill. kroner og fondets ansvar per 31.12.15 utgjorde 56,8 mill. kroner. Til sammenligning var tilsvarende tall per 31.12.14 henholdsvis 70,7 mill. kroner og 57,7 mill. kroner.

TILLEGGSOPPLYSNINGER

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for Landbruksdirektoratet, Landbrukets utviklingsfond og Reindriftens utviklingsfond. Årsregnskapene er ikke ferdig revidert per d.d. Revisjonsberetningen antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2016. Beretningen er unntatt offentlighet fram til Stortinget har mottatt Dokument 1 fra Riksrevisjonen, men vil bli publisert på Landbruksdirektoratets nettsider så snart dokumentet er offentlig.

Oslo, 14. mars 2016

JØRN ROLFSEN
administrerende direktør
Landbruksdirektoratet

Prinsippnote til årsregnskapet

Årsregnskap for Landbruksdirektoratet er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten («bestemmelsene»). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2015 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a) Regnskapet følger kalenderåret
- b) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- c) Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- d) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Belastningsfullmaktene for utvikling av IKT-systemer føres ikke på tilskuddskonti, derfor får vi differanser på beløpene som er rapportert under bevilgnings- og artskontorrapporteringen.

Prinsippene samsvarer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen «Netto rapportert til bevilgningsregnskapet» er lik i begge oppstillingene.

Virksomheten er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

BEVILGNINGSRAPPORTERINGEN

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Landbruksdirektoratet har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som virksomheten har fullmakt til å disponere. Kolonnen «samlet tildeling» viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser virksomheten står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kapittel/post (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra virksomheten selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene fremkommer i note B til bevilgningsoppstillingen.

ARTSKONTORAPPORTERINGEN

Oppstillingen av artskontorrapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorrapporteringen viser regnskapstall Landbruksdirektoratet har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Virksomheten har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering, 31.12.2015

Landbruksdirektoratet

Utgifts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling*	Regnskap 2015	Merutgift (-) og mindreutgift
0761	Belastningsfullmakt fra Hesledirektoratet	21	Spesielle driftsutgifter	B		192 000	
1138	Støtte til organisasjoner m.m.	71	Tilskudd	A	116 624	116 624	0
1139	Genressurser, miljø- og ressursreg	70	Tilskudd	A	600 000	600 000	0
1142	Drift	01	Driftsutgifter	A B	234 510 000	218 672 282	15 837 718
1142	Større utstyrkjøp og vedlikehold	45	Større utstys- anskaffelser og vedlikehold	A B	17 364 000	3 922 612	13 441 388
1142	Tilskudd til veterinærdekning	60	Diverse	A	134 733 000	134 733 000	0
1142	Tilskudd til fjellstuer	70	Tilskudd	A	775 000	768 179	6 821
1142	Omstillingstiltak indre Finnmark	71	Tilskudd	A B	16 276 000	809 256	15 466 744
1142	Erstatninger	72	Tilskudd	A	302 000	270 442	31 558
1142	Tilskudd erstatninger m.m.	73	Tilskudd	A	55 610 000	52 153 108	3 456 892
1142	Tilskudd til prosjekt planteforedling	74	Tilskudd	A	1 000 000	0	1 000 000
1142	Radioaktivitetstiltak	80	Diverse	A B	2 764 000	402 116	2 361 884
1148	Naturskade - administrasjon	22	Diverse	A B	8 400 000	6 402 202	1 997 798
1148	Naturskade - erstatninger	71	Tilskudd	A	156 800 000	144 788 851	12 011 149
1149	Tilskudd til Utv.fondet for skogbruket	51	Diverse	A	3 592 000	3 592 000	0
1149	Tilskudd til verdiskapningstiltak til skogbruket	71	Tilskudd	A B	120 261 681	47 457 591	72 804 090
1149	Tilskudd til skog, klima- og energitiltak	73	Tilskudd	A B	14 177 633	1 149 853	13 027 780
1150	Spesielle driftsutgifter	21	Spesielle	A	14 607 000	7 820 237	6 786 763
1150	Tilskudd til Landbrukets utviklingsfond	50	Diverse	A	1 177 081 000	1 177 081 000	0
1150	Markedsregulering	70	Tilskudd	A B	271 087 000	258 228 425	12 858 575
1150	Tilskudd til erstatninger	71	Tilskudd	A	35 100 000	20 154 467	14 945 533
1150	Pristilskudd	73	Tilskudd	A	2 623 300 000	2 755 555 562	-132 255 562
1150	Direkte tilskudd	74	Tilskudd	A B	8 411 284 000	8 403 954 692	7 329 308
1150	Utviklingstiltak	77	Tilskudd	A B	262 618 000	253 858 532	8 759 469
1150	Velferdsordninger	78	Tilskudd	A B	1 588 500 000	1 570 602 247	17 897 753
1151	Tilskudd til Utviklings- og investeringsfondet	51	Diverse	A	45 900 000	45 900 000	0
1151	Tilskudd til organisasjonsarbeid	72	Tilskudd	A	6 100 000	6 100 000	0
1151	Frakttilskudd	75	Tilskudd	A B	69 162 000	65 168 310	3 993 690
1151	Velferdsordninger	79	Tilskudd	A B	2 636 000	2 184 676	451 324
1633	Nettoordning for mva i staten	01	Driftsutgifter			13 275 540	
Sum utgiftsført					15 274 656 938	15 195 913 803	

* Samlet tildeling skal ikke reduseres med eventuelle avgitte belastningsfullmakter. Se note B for nærmere forklaring.

Inntekts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst		Samlet tildeling	Regnskap 2015	Merinntekt og mindreinntekt (-)
4142	Driftsinntekter	01	Driftsinntekter	B	39 701 000	56 352 287	16 651 287
4150	Markedsordning for korn	85	Ymse		35 000	45 363	10 363
5309	Tilfeldig inntekter Finans	29	Ymse			391 666	
5511	Auksjonsinntekter fra tollkvoter	71	Ymse		240 000 000	237 380 679	-2 619 321
5605	Renteinntekter	83	Ymse			42 685	42 685
5700	Trygdeavgifter	71	Ymse		88 600 000	88 600 000	0
5700	Arbeidsgiveravgift	72	Arbeidsgiver-avgift			15 323 821	
Sum inntektsført					368 336 000	398 136 501	

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet **14 797 777 302**

Kapitalkontoer

60087703	Norges Bank KK/utbetalinger					-14 756 295 434	
711090	Endring i mellomværende med statskassen					-41 481 868	

Sum rapportert **0**

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Konto	Tekst	2015	2014	Endring
711090	Mellomværende med statskassen	89 198 667	130 680 535	-41 481 868

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter

Landbruksdirektoratet

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
113871	116 624		116 624
113970		600 000	600 000
114201	7 581 000	226 929 000	234 510 000
114245	11 137 000	6 227 000	17 364 000
114260		134 733 000	134 733 000
114270		775 000	775 000
114271	9 260 000	7 016 000	16 276 000
114272		302 000	302 000
114273		55 610 000	55 610 000
114274		1 000 000	1 000 000
114280	2 164 000	600 000	2 764 000
114822		8 400 000	8 400 000
114871		156 800 000	156 800 000
114951		3 592 000	3 592 000
114971	77 817 681	42 444 000	120 261 681
114973	177 633	14 000 000	14 177 633
115021	4 360 000	10 247 000	14 607 000
115050		1 177 081 000	1 177 081 000
115070	2 508 000	268 579 000	271 087 000
115071		35 100 000	35 100 000
115073		2 623 300 000	2 623 300 000
115074	9 795 000	8 401 489 000	8 411 284 000
115077	9 785 000	252 833 000	262 618 000
115078	3 500 000	1 585 000 000	1 588 500 000
115151		45 900 000	45 900 000
115172		6 100 000	6 100 000
115175	8 762 000	60 400 000	69 162 000
115179	1 436 000	1 200 000	2 636 000

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Landbruksdirektoratet

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift (-) / mindre utgift	Utgiftsført av andre i hht avgitte belastningsfullmakter	Merutgift (-) / mindre utgift etter avgitte belastningsfullmakter	Merutgift (-) / mindre utgift etter merutgift (justert for eventuell ny)	Merinntekter / mindreinntekter (-) iht merinntektsfullmakt (justert for eventuell ny)	Innsparinger	Ondisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
114201/											
414201	"kan overføres"	15 837 718	-23 212 392	-7 374 674	16 651 287				9 276 613	11 725 500	9 276 613
114245	"kan overføres"	13 441 388	-2 094 640	11 346 748					11 346 748	13 016 000	11 346 748
114271	"kan overføres"	15 466 744	-4 892 761	10 573 983					10 573 983	14 636 000	10 573 983
114280	"kan overføres"	2 361 884		2 361 884					2 361 884	600 000	600 000
114822	"kan overføres"	1 997 798		1 997 798					1 997 798	8 400 000	1 997 798
114971	"kan overføres"	72 804 090		72 804 090					72 804 090	74 830 000	72 804 090
114973	"kan overføres"	13 027 780		13 027 780					13 027 780	17 400 000	13 027 780
115021	"kan overføres"	6 786 763		6 786 763					6 786 763	14 454 000	6 786 763
115070	"kan overføres"	12 858 575		12 858 575					12 858 575	506 812 000	12 858 575
115074	"kan overføres"	7 329 308		7 329 308					7 329 308	16 789 722 000	7 329 308
115077	"kan overføres"	8 759 469		8 759 469					8 759 469	505 249 000	8 759 469
115078	"kan overføres"	17 897 753		17 897 753					17 897 753	3 155 308 000	17 897 753
115175	"kan overføres"	3 993 690		3 993 690					3 993 690	121 100 000	3 993 690
115179	"kan overføres"	451 324		451 324					451 324	3 200 000	451 324

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres". Se rundskriv R-2/2013 for mer detaljert informasjon om overføring av ub

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

MOTTATTE BELASTNINGSFULLMAKTER

Virksomheten har mottatt en belastningsfullmakt fra Helsedirektoratet på 200 000 kroner på kapittel 0761, post 21, som ikke er benyttet fullt ut. Restbevilgning er ikke overførbart.

STIKKORDET «KAN OVERFØRES»

Vi ber om overføring av de midlene som ikke er benyttet fullt ut. Mye av midlene er bundet opp i pågående prosjekter.

STIKKORDET «OVERSLAGSBEVILGNING»

Virksomheten disponerer bevilgninger som er avgitt med stikkord «overslagsbevilgninger». Ubrukte bevilgninger kan da ikke overføres.

UTEN STIKKORD

I de tilfeller bevilgningen ikke er brukt opp kan ikke ubrukne bevilgninger overføres til neste år.

AVGITTE BELASTNINGSFULLMAKTER (UTGIFTSFØRT AV ANDRE)

Virksomheten har gitt Fylkesmennene i Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag fullmakt til å belaste kapittel 1142, post 01 til dekning av utgifter etter at ansatte hos Statens reindriftsforvaltning ble overført

til fylkesmannen. Rammeoverføring er ikke gjennomført enda. Alle fullmaktene er ikke benyttet fullt ut. Landbruksdirektoratets mer-/mindreforbruk er korrigert for dette beløpet. De har også fullmakt til å belaste kapittel 1142, post 45 med utgifter til vedlikehold av bl.a. reingjerder. Fylkesmannen i Finnmark har i tillegg fått fullmakt til å belaste kapittel 1142, post 71.

FULLMAKT TIL Å OVERSKRIDE DRIFTSBEVILGNINGER MOT TILSVARENDE MERINNTEKTER

Virksomheten har fullmakt til å overskride kapittel 1142, post 01 med merinntekter under kapittel 4142, post 01 og har brukt denne fullmakten i 2015. I henhold til veileder for fond skal det ikke føres utgifter til lønn, reiser og kjøp av tjenester direkte i fondet. Disse må derfor føres i Landbruksdirektoratets regnskap og refunderes. Av en merinntekt på 16,6 mill. kroner utgjør refusjon fra fondene 15,2 mill. kroner.

MULIG OVERFØRBART BELØP

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 01 skyldes i hovedsak refusjon pga. momsreformen og tidsforskyvning i planlagte prosjekter.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 45 skyldes at aktiviteten hos fylkesmannen har vært begrenset, samt forskyvning av pågående prosjekt.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 71 utgjør delvis forskyvninger av utgifter til reintelling.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 80 har akkumulert seg over tid siden det har vært begrenset behov for tiltak innen radioaktivitet.

Mindreforbruket på kapittel 1148, post 22 skyldes forskyvning av aktivitet mellom år. Bevilgningen benyttes til utvikling av nytt fagsystem for saksbehandling av naturskadesaker.

Mindreforbruket på kapittel 1149 og postene 71 og 73 skyldes at midlene bevilges til flerårige prosjekter som det tar tid å iverksette.

Mindreforbruket på kapittel 1150, post 21 skyldes forskyvning av aktivitet mellom år. Bevilgningen benyttes til utvikling nytt fagsystem for produksjons-tilskuddene.

Mindreforbruket på kapittel 1150 og postene 70, 74, 77 og 78 bes overført til bruk under jordbruksforhandlingene.

Mindreforbruket på kapittel 1151, postene 75 og 79 bes overført til bruk under reindriftsforhandlingene.

Oppstilling av artskontorapporteringen

Landbruksdirektoratet

	Note	2015	2014
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Salgs- og leieinnbetalinger	1	0	11 839
Andre innbetalinger	1	56 352 287	55 771 133
Sum innbetalinger fra drift		56 352 287	55 782 972
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	138 905 645	136 910 266
Andre utbetalinger til drift	3	102 736 783	93 947 091
Sum utbetalinger til drift		241 642 428	230 857 357
Netto rapporterte driftsutgifter		185 290 141	175 074 385
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	-1 684	0
Sum investerings- og finansinntekter		-1 684	0
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	3 312 288	2 827 729
Utbetaling av finansutgifter	4	9 042	15 814
Sum investerings- og finansutgifter		3 321 330	2 843 543
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		3 323 014	2 843 543
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m,m,	6	237 587 566	224 690 280
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		237 587 566	224 690 280
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	14 849 072 821	14 733 589 838
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		14 849 072 821	14 733 589 838
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		272 827	1 158 302
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		15 323 821	14 767 662
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		-13 275 540	0
Sum rapporterte utgifter på felleskapitler		2 321 109	15 925 964
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		14 797 777 302	14 670 891 522
Oversikt over mellomværende med statskassen			
Eiendeler og gjeld		2015	2014
Fordringer ansatte		8 000	20 000
Andre kortsiktige fordringer			28 787 050
A-konto forskudd slakterier		54 218 567	69 896 881
A-konto forskudd meierier		46 846 824	47 343 563
Kasse		0	7 841
Forskudd diverse innbetalt		0	-8 283
Skyldig skattetrekk		-10 800 040	-10 740 282
Skyldig forskningsavgift		-124 659	-652 759
Skyldig omsetningsavgift		-336 917	-3 591 871
Forskuddskonto innbetalt av leverandør		-24 000	-27 608
Annen kortsiktig gjeld		-7 288	72 295
Skyldig overproduksjonsavgift		-581 819	-426 291
Sum mellomværende med statskassen	8	89 198 667	130 680 535

Note 1 Innbetalinger fra drift

	31.12.2015	31.12.2014
Andre innbetalinger		
Salg av utrangert materiell, avgiftsfritt	150 000	0
Innbetaling for merkeprotokollen	0	11 839
Drift forvaltning av systemene ifm Skogfond	2 900 721	2 100 000
Annen driftsrelatert inntekt, inntektskravet	39 565 592	38 507 206
Annen driftsrelatert inntekt	13 735 974	15 163 927
Sum andre innbetalinger	56 352 287	55 782 972

Note 2 Utbetalinger til lønn

	31.12.2015	31.12.2014
Lønn	121 970 703	117 546 538
Arbeidsgiveravgift	15 323 821	14 767 662
Sykepenger og andre refusjoner(-)	-4 484 244	-3 345 997
Andre ytelser	6 095 364	7 942 064
Sum utbetalinger til lønn	138 905 645	136 910 267

Antall årsverk: 214 218

Note 3 Andre utbetalinger til drift

	31.12.2015	31.12.2014
Husleie	15 241 191	14 354 227
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	284 825	422 570
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	3 858 956	3 693 148
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	200 687	890 313
Mindre utstyrsanskaffelser	1 308 592	1 390 207
Leie av maskiner, inventar og lignende	2 544 150	3 024 174
Kjøp av fremmede tjenester	62 412 344	49 173 602
Reiser og diett	6 278 632	6 102 108
Annonsering	483 613	1 294 092
Porto	536 579	1 209 128
Kurs og seminarer for egne og eksterne deltagere	3 473 869	2 604 912
Saksomkostninger ved overskjønn og klagesaker	1 966 993	1 883 174
Øvrige driftsutgifter	4 146 353	7 905 437
Sum andre utbetalinger til drift	102 736 783	93 947 092

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2015	31.12.2014
Innbetaling av finansinntekter		
Renteinntekter	-1 684	0
Sum innbetaling av finansinntekter	-1 684	0

	31.12.2015	31.12.2014
Utbetaling av finansutgifter		
Renteutgifter	9 042	15 814
Sum utbetaling av finansutgifter	9 042	15 814

Note 5 Utbetaling til investeringer

	31.12.2015	31.12.2014
Utbetaling til investeringer		
Immaterielle eiendeler og lignende	1 028 678	1 972 602
Maskiner og transportmidler	0	116 455
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	2 283 610	738 673
Sum utbetalt til investeringer	3 312 288	2 827 730

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2015	31.12.2014
Salg importkovter via Motiv	237 380 679	224 635 077
Prisutjevning kraftfôr	45 363	35 700
Renteinntekter til staten (Statskonto 560583)	42 685	19 504
Tilfeldige og andre inntekter (Statskonto 530929)	118 839	896 400
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	237 587 566	225 586 680

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2015	31.12.2014
Overføringer til statlige fond	1 226 573 000	1 318 144 000
Overføringer til andre statlige regnskaper	1 436 877	12 360 652
Tilskudd til kommuner	134 733 000	131 134 832
Tilskudd til fylkeskommuner	972 222	0
Tilskudd til ikke-finansielle foretak	3 142 365 583	2 842 701 239
Tilskudd til husholdninger	10 224 099 912	10 333 171 043
Tilskudd til ideelle organisasjoner	88 600 000	82 500 000
Tilskudd til statsforvaltningen	30 292 227	13 578 072
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	14 849 072 821	14 733 589 838

OVERFØRING TIL STATLIGE FOND

Dette er årets bevilgning til Landbrukets utviklingsfond (LUF), Reindriftens utviklingsfond (RUF) og Utviklingsfondet for skogbruket.

OVERFØRINGER TIL ANDRE STATLIGE REGNSKAPER

Dette er hovedsakelig overføringer til fylkesmannen i Finnmark og gjelder erstatningskrav fra finske myndigheter og pramming av rein samt overføring til Landbruks- og matdepartementet for refusjon av lønnsutgifter i forbindelse med utredninger og revidering av reindrifftsloven.

TILSKUDD TIL KOMMUNER

Dette er overføringer til kommuner og gjelder veterinærdekning.

TILSKUDD TIL FYLKESKOMMUNER

Dette er overføringer til fylkesmannen og gjelder planting av skog på nye arealer (klimaplanting).

TILSKUDD TIL IKKE-FINANSIELLE FORETAK OG TILSKUDD TIL HUSHOLDNINGER

Her utbetales det meste av tilskudd (inkludert jordbruks- og reindrifftsavtalen) og erstatninger til foretak og private personer.

TILSKUDD TIL IDEELLE ORGANISASJONER

Gjelder overføring til Norsk Reindriftssamers Landbsforbund og Norsk Landbruksrådgiving.

TILSKUDD TIL STATSFORVALTNING

Gjelder overføring til Landbrukets utviklingsfond og fylkesmannen for ordningen Vedlikehold skogsvei samt overføringer til fylkesmannen vedrørende ordningen Gyldne måltidsøyeblikk del 2 som er en belastningsfullmakt fra Helse- direktoratet.

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2015 Spesifisering av bokført avregning med statskassen	31.12.2015 Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	Forskjell
Omløpsmidler			
Kundefordringer	24 906 504	0	24 906 504
Andre fordringer	97 693 919	101 073 391	-3 379 471
Sum	122 600 423	101 073 391	21 527 033
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	-5 017 375	0	-5 017 375
Skyldig skattetrekk	-10 800 040	-10 800 040	0
Annen kortsiktig gjeld	-1 533 263	-1 074 683	-458 580
Sum	-17 350 678	-11 874 723	-5 475 955
Sum	105 249 745	89 198 667	16 051 077

Prinsippnote for fondene

Årsregnskap for statlige fond er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten («bestemmelsene»). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.6 og Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2015, punkt 8.

Landbrukets utviklingsfond og Reindriftens utviklingsfond ble opprettet ved vedtak i Stortinget. Et statlig fond er en formuesmasse (kapital) som regnskapsmessig er adskilt fra statens øvrige midler, og der anvendelsen er bundet til et nærmere fastsatt formål med varighet utover ett budsjettår. Fond har en forenklet rapportering til statsregnskapet. Betalingsformidling skal skje gjennom statens konsernkontoordning og likvidene skal oppbevares på oppgjørskonto i Norges Bank. Beholdninger på oppgjørskonti overføres til nytt år.

Øvre del av oppstillingen viser hva som rapportert i likvidrapporten til statsregnskapet. Likvidrapporten viser fondets saldo og likvidbevegelser på fondets oppgjørskonto i Norges Bank. Alle finansielle eiendeler og forpliktelser som fondet er oppført med i statens kapitalregnskap, vises i oppstillingens nedre del.

Fondsregnskapet tilsvarer oppstillingen av virksomhetsregnskapet i årsregnskapet for statlige virksomheter. Fondsregnskapet er utarbeidet etter kontantprinsippet. Det innebærer at inntektene (overføringer til fondet) vises i oppstillingen av resultatet når de er innbetalt. Utgifter (overføringer fra fondet) vises i oppstillingen av resultatet når de er utbetalt.

Resultatoppstillingen inneholder alle overføringer til og fra fondet i regnskapsåret. Periodens resultat er forskjellen mellom overføring til fondet og overføring fra fondet og resultatet viser netto endringer i fondskapitalen. Resultatet er overført til opptjent fondskapital i balanseoppstillingen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering

Landbrukets utviklingsfond

Beholdninger rapportert i likvidrapport

	Note	2015	2014
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank		1 566 242 065	1 547 097 589
Endringer i perioden		10 306 436	19 144 476
Sum utgående saldo oppgjørskonto i Norges bank		1 576 548 501	1 566 242 065

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Konto	Tekst	Note	2015	2014	Endring
811104	Beholdninger på konto i Norges Bank		1 576 548 501	1 566 242 065	10 306 436

Note A

Landbrukets utviklingsfond

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Årets tildeling (i kr)
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	50	Fondsavsetninger	1 177 081 000

Oppstilling av resultat

Landbrukets utviklingsfond

	Note	2015	2014
Overføring til fondet			
Overføringer fra andre statlige regnskaper	1	43 491 623	25 274 786
Overføring fra departementer	2	1 183 081 000	1 320 647 000
Sum overføringer til fondet		1 226 572 623	1 345 921 786
Overføringer fra fondet			
Overføringer til statlige fond	3	0	8 000 000
Overføring til forvaltningsorganer med særskilte fullmakter	4	50 464 811	52 250 945
Overføringer til andre statlige regnskaper	5	861 781 458	831 873 683
Overføring til kommuner	6	110 000	2 285 440
Overføring til fylkeskommuner	7	20 015 000	19 992 465
Overføringer til ikke-finansielle foretak	8	128 024 408	143 501 381
Overføringer husholdninger	8	183 825 575	223 698 440
Overføringer til idelle organisasjoner	8	96 355 147	98 890 831
Sum overføringer fra fondet		1 340 576 399	1 380 493 185
Periodens resultat		-114 003 775	-34 571 399
Disponering			
Overføring av periodens resultat til opptjent fondskapital		114 003 775	34 571 399

Oppstilling av balanse

Landbrukets utviklingsfond

	Note	2015	2014
Eiendeler			
Utlån investeringslån IN		325 019 543	410 038 013
Akto LUF - IN		11 931 291	51 223 032
Oppgjørskonto i Norges Bank		1 576 548 501	1 566 242 065
Sum eiendeler		1 913 499 335	2 027 503 110
Fondskapital og gjeld			
Opptjent fondskapital		1 913 499 335	2 027 503 110
Sum fondskapital og gjeld		1 913 499 335	2 027 503 110

Note 1 Overføring fra andre statlige regnskaper

Dette er i hovedsak renteinntekter 18,7 mill. kroner og en overføring på 19,7 mill. kroner til skogsbilveier som ble bevilget over kapittel 1149. Disse midlene ble forvaltet samlet gjennom LUF da LUF også har en bevilgning til den samme ordningen og et fagsystem for dette.

Note 2 Overføring fra departementer

I tillegg til årsbevilgningen er det overført 6 mill. kroner til Utvalgte kulturlandskap fra Klima- og miljødepartementet.

Note 3 Overføringer til statlige fond

Ikke brukt i 2015.

Note 4 Overføring til forvaltningsorganer med særskilte fullmakter

Overføringer til forskningsorganer.

Note 5 Overføringer til andre statlige regnskaper

Hovedsakelig overføringer til Innovasjon Norge. Det er og overført noe til Landbruksdirektoratet for administrasjon av fondet.

Note 6 Overføring til kommuner

Kun to overføringer er ført på denne kontoen. I tillegg er det gjennom skogsystemet overført 9,2 mill. kroner til kommuner som er ført på 8720 da fagsystemet kun kan bruke en konto per ordning.

Note 7 Overføring til fylkeskommuner

Rekruttering- og likestillingsmidler.

Note 8 Overføringer til ikke-finansielle foretak

De fleste tilskuddsutbetalinger på ordninger som forvaltes av Landbruksdirektoratet.

Oppstilling av bevilgningsrapportering

Reindriftens utviklingsfond

Beholdninger rapportert i likvidrapport

	Note	2015	2014
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank		70 719 001	54 407 465
Endringer i perioden		9 312 347	16 311 536
Sum utgående saldo oppgjørskonto i Norges bank		80 031 348	70 719 001

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Konto	Tekst	Note	2015	2014	Endring
811111	Beholdninger på konto i Norges Bank		80 031 348	70 719 001	9 312 347

Note A

Reindriftens utviklingsfond

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Årets tildeling (i kr)
1151	Til gjennomføring av reindrifftsavtalen	51	Tilskudd til utviklings- og investeringsfondet	45 900 000

Oppstilling av resultatet

Reindriftens utviklingsfond

	Note	2015	2014
Overføring til fondet			
Overføringer fra departementet	1	45 900 000	42 000 000
Overføringer fra andre statlige regnskaper	2	729 521	879 000
Overføring fra andre	3	333 933	1 417 489
Sum overføringer til fondet		46 963 454	44 296 489
Overføringer fra fondet			
Overføringer til statlige fond	4	2 900 000	2 000 000
Overføringer til andre statlige regnskaper	5	13 528 785	1 946 680
Overføringer til ikke-finansielle foretak	6	14 441 765	8 949 486
Overføring til finansielle foretak	6	1 976 140	0
Overføringer til husholdninger	6	1 284 799	2 381 026
Overføringer til andre		0	11 681 103
Overføringer til ideelle organisasjoner	7	2 962 952	1 000 000
Overføringer til statsforvaltningen	8	556 140	
Sum overføringer fra fondet		37 650 580	27 958 296
Periodens resultat		9 312 873	16 338 193
Disponering			
Overføring av periodens resultat til opptjent fondskapital		-9 312 873	-16 338 193

Oppstilling av balanse

Reindriftens utviklingsfond

	Note	2015	2014
Eiendeler			
Oppgjørskonto i Norges Bank		80 031 348	70 719 001
Sum eiendeler		80 031 348	70 719 001
Fondskapital og gjeld			
Opptjent fondskapital		80 031 348	70 718 474
Skatt 6. termin			526
Sum fondskapital og gjeld		80 031 348	70 719 001

Note 1

Dette er årets bevilgning på kapittel 1151, post 51 med 33,7 mill. kroner, overføring fra kapittel 1142, post 71 med 2,1 mill. kroner, overføring fra kapittel 1151, post 75 med 8,7 mill. kroner, overføring fra kapittel 1151, post 79 med 1,4 mill. kroner.

Note 2

Renter fra Norges Bank.

Note 3

Tilbakebetaling av lån og innbetaling av prammeavgift.

Note 4

Gjelder overføring til Landbrukets utviklingsfond (LUF). Samfinansiering vedrørende konfliktforebyggende tiltak.

Note 5

Gjelder hovedsakelig overføring til Sametinget og Landbruksdirektoratet. Fra og med 2015 er lønns- og driftsutgifter ført i Landbruksdirektoratet og refundert fra RUF. Dette utgjør i underkant av 11 mill. kroner.

Note 6

Utbetalinger av vedtatte tildelinger.

Note 7

Overføring til Norske Reindriftsamers Landsforbund og Opplæringskontoret i Reindrift og Duodji.

Note 8

Overføring til fylkesmannen.

LANDBRUKSDIREKTORATET

OSLO /
Postboks 8140 Dep
0033 Oslo
Stortingsgt. 28
0161 Oslo
Telefon: 24 13 10 00
Telefaks: 24 13 10 05

ALTA /
Postboks 1104
9504 Alta
Løkkeveien 111
9510 Alta
Telefon: 78 45 70 20
Telefaks: 78 45 70 49

www.landbruksdirektoratet.no

Forsidebilde: T. Kjerpeseth
Foto: Landbruksdirektoratet,
Matprat, Oikos, T. Gustavsen,
Miljødirektoratet
Grafikkilde: Landbruksdirektoratet,
der ikke annet er oppgitt
Design: Itera Gazette

